

Konflikty na tle rasowym jako narzędzie destrukcji Stanów Zjednoczonych w działaniach rosyjskich służb wywiadowczych

W rezultacie dynamicznej polityki imigracyjnej Stany Zjednoczone stają się krajem, w którym ponad połowę populacji będą stanowić przedstawiciele mniejszości społecznych, etnicznych i rasowych (ang. *majority-minority country*)¹. Według amerykańskiego Biura Cenzusowego pod pojęciem rasa w Stanach Zjednoczonych należy rozumieć samoidentyfikację osoby z jedną lub więcej grupami społecznymi. Ta definicja jest próbą zastąpienia obiektywnych wyznaczników przynależności rasowej (kryteria biologiczne, antropologiczne, genetyczne) czynnikami subiektywnymi ze sfery tożsamości, co prowadzi do nakładania się na siebie różnych kategorii rasowych i etnicznych². Podziały rasowe stanowią jedno z najważniejszych, administracyjnie sankcjonowanych kryteriów klasyfikacji amerykańskiego społeczeństwa. Na potrzeby amerykańskich spisów ludnościowych zostały wyodrębnione rasy: biała (ang. *White*), czarna (ang. *Black or African American*), azjatycka (ang. *Asian*) – z wyszczególnieniem podkategorii narodowo-etnicznych, Indian amerykańskich i rdzennych mieszkańców Alaski (ang. *American Indian and Alaska Native*) – hawajska i mieszkańców innych wysp Pacyfiku (ang. *Native Hawaiian and Other Pacific Islander*). Sześć wymienionych tu kategorii rasowych nie uwzględnia jako odrębnej rasy Amerykanów pochodzenia latynoskiego,

¹ R. Sáenz, M.C. Morales, *Demography of Race and Ethnicity*, w: *Handbook of Population*, Poston, Cham 2019, s. 169. Por. S.H. Murdock i in., *Population Change in the United States. Socio-economic Challenges and Opportunities in the Twenty-First Century*, Heidelberg, New York, London 2015, s. 19–30; H.S. Klein, *A Population History of the United States*, Cambridge 2004, s. 207–239; A. Walaszek, *Imigracja*, w: *Ameryka. Społeczeństwo, kultura, polityka*, t. 1, T. Płudowski (red.), Toruń 2008, s. 99–126. Równoległe ze zwiększającą się liczbą imigrantów postępuje proces spadku liczby białej ludności USA (z 85–90% w 1950 r. do 61,3% w 2016 r.), która dotychczas stanowiła dominującą grupę społeczną, co przekładało się na jej pozycję polityczną i ekonomiczną. Zob. R. Sáenz, M.C. Morales, *Demography of Race and Ethnicity...*, s. 169. Biała ludność charakteryzuje się najstarszą strukturą wiekową, w której liczba osób powyżej 65 roku życia (19,4%) przewyższa liczbę osób przed 15 rokiem życia (15,5%), co oznacza, że jest grupą najszybciej wymierającą. Zob. R. Sáenz, M.C. Morales, *Demography of Race and Ethnicity...*, s. 169–170. Według prognoz Biura Cenzusowego (U.S. Census Bureau) do 2050 r. biali będą stanowić mniej niż połowę (47%) populacji Stanów Zjednoczonych. Zob. R. Sáenz, K.M. Johnson, *White Deaths Exceed Births in a Majority of U.S. States. A Census data Brief by the Applied Population Lab*, https://apl.wisc.edu/briefs_resources/pdf/natural-decrease-18.pdf [dostęp: 26 VI 2020].

² Zob. U.S. Census Bureau, *Race and Ethnicity*, <https://www.census.gov/mso/www/training/pdf/race-ethnicity-onepager.pdf> [dostęp: 26 VI 2020]; P.R. Lehman, *America's Race Matters: Returning the Gifts of Race and Color*, Bloomington 2011, s. 58–59.

zwłaszcza hiszpańskojęzycznych Meksykanów oraz Portorykańczyków, Kubańczyków i Haitańczyków, część Amerykanów posługujących się tym językiem bowiem deklaruje – zależnie od koloru skóry – przynależność do rasy białej, czarnej lub innej³. Podziały rasowe przejawiają się także w istnieniu rasizmu oraz dyskryminacji rasowej⁴ obecnych w szkolnictwie, środkach masowego przekazu i wymiarze sprawiedliwości, a także w powszechnie podzielanych przekonaniach o barierach ekonomicznych, kulturowych, religijnych i obyczajowych pomiędzy Amerykanami różnego pochodzenia i o różnym kolorze skóry⁵. Różnice powstałe w ten sposób powodują napięcia, które przekształcają się w poważne konflikty dotyczące miejsca, praw i obowiązków mniejszości i większości w państwie⁶. Mogą one zagrozić stabilności Stanów Zjednoczonych. Przykładowo, 25 maja 2020 r. w Minneapolis w stanie Minnesota podczas interwencji patrolu policji śmierć poniósł 46-letni George Perry Floyd Jr. To doprowadziło do wybuchu gwałtownych protestów czarnoskórej ludności najpierw w aglomeracji Minneapolis-Saint Paul, z której pochodził denat, a następnie w innych miastach w Stanach Zjednoczonych, gdzie doszło do podpażeń i dewastacji mienia⁷.

Należy podkreślić, że działania zmierzające do wykorzystania rasizmu i dyskryminacji rasowej obecnych w społeczeństwie amerykańskim były prowadzone przez rosyjskie służby specjalne i współpracujące z nimi podmioty już od początku lat 20. XX w. Lektura współczesnych doniesień prasowych powołujących się na oświadczenia przedstawicieli amerykańskich służb wywiadowczych wskazuje, że Rosja tego rodzaju działań nie tylko nie przerwała, lecz także znacznie je udoskonaliła.

³ Zob. A. Aguirre, *Racial and Ethnic Diversity in America. A Reference Handbook*, Santa Barbara 2003, s. 24–25; T. Paleczny, *Zróżnicowanie rasowe, etniczne, klasowo-warstwowe i wyznaniowe społeczeństwa amerykańskiego w świetle danych spisowych z 2000 roku*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2004, nr 2, s. 128–130.

⁴ Rasizm to „(...) pogląd oparty na pseudonaukowej tezie o rzekomej nierówności biologicznej, społecznej i intelektualnej ras ludzkich, wykorzystywany przez ugrupowania w różnych krajach przeciw mniejszościom narodowym”, dyskryminacja rasowa natomiast to „(...) wszelkie zróżnicowanie, wykluczenie, ograniczenie lub uprzywilejowanie z powodu rasy, koloru skóry, urodzenia, pochodzenia narodowego lub etnicznego, które ma na celu lub pociąga za sobą przekreślenie bądź uszczuplenie uznania, wykonywania lub korzystania, na zasadzie równości, z praw człowieka i podstawowych wolności w dziedzinie politycznej, gospodarczej, społecznej i kulturalnej lub w jakiegokolwiek innej dziedzinie życia publicznego”. Zob. M. Duda, *Przestępstwa z nienawiści. Studium prawnokarne i kryminologiczne*, Olsztyn 2016, s. 26–27.

⁵ R. Perry, *Race and Racism: The Development of Modern Racism in America*, New York 2007, s. 177–247; L. McWhorter, *Racism and Sexual Oppression in Anglo-America: A Genealogy*, Bloomington 2009, s. 28–74; J. Iceland, *A Portrait of America: The Demographic Perspective*, Oakland 2014, s. 138–164; A. Domosławski, *Ameryka zbuntowana*, Warszawa, 2007, s. 224–239; A. Kapiszewski, *Asymilacja i konflikt. Z problematyki stosunków etnicznych w Stanach Zjednoczonych*, Warszawa–Kraków 1984, s. 92 i nast.

⁶ R.A. Dahl, *The American Oppositions: Affirmation and Denial*, w: *Political Opposition in Western Democracies*, New Haven–London 1969, s. 48–49.

⁷ A. Tangel i in., *Autopsies Rule Floyd Death Homicide*, „The Wall Street Journal” 2020, nr 275, s. A1, A6.

Dla przykładu, 12 marca 2020 r. na łamach dziennika „The New York Times” opublikowano obszerny artykuł dotyczący roli rosyjskich służb specjalnych oraz środków masowego przekazu w podsycaniu napięć na tle rasowym przed listopadowymi wyborami prezydenckimi w Stanach Zjednoczonych. Odnotowano, że Służba Wywiadu Zagranicznego Federacji Rosyjskiej podjęła działania na znacznie większą skalę niż miało to miejsce podczas kampanii wyborczej na urząd prezydenta USA w 2016 r.⁸

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie metod i środków wykorzystania rasizmu i dyskryminacji rasowej do kreowania oraz inspirowania napięć i konfliktów w Stanach Zjednoczonych przez rosyjskie służby wywiadowcze. Ze względu na skąpy materiał źródłowy odnoszący się do współczesności skoncentrowano się głównie na omówieniu tej problematyki w ujęciu historycznym. Jak dotąd, pomimo istnienia źródeł, nie powstało żadne kompleksowe opracowanie na ten temat. Co więcej, ta problematyka znajduje niewielkie odzwierciedlenie w bogatej literaturze przedmiotu dotyczącej rosyjskich i amerykańskich służb wywiadowczych.

Podstawę artykułu stanowią dokumenty sporządzone przez służby specjalne USA (przede wszystkim przez FBI i CIA). Ich treść starano się skonfrontować z materiałami wytworzonymi przez instytucje partyjne i organy bezpieczeństwa państw bloku komunistycznego (np. Komintern, KGB, Stasi). Cenne uzupełnienie treści dokumentów stanowią także informacje zawarte w wywiadach, artykułach prasowych, rozprawach i wspomnieniach byłych funkcjonariuszy rosyjskich służb specjalnych. W opracowaniu wykorzystano również publikacje autorstwa rosyjskich geopolityków i ekspertów związanych ze służbami specjalnymi, zwłaszcza z ich zapleczem dydaktyczno-naukowym.

Analiza środków i metod wykorzystywanych przez rosyjskie służby wywiadowcze w okresie od początku lat 20. XX w. do czasów współczesnych wskazuje, że ich aktywność była skoncentrowana na zrealizowaniu dwóch zamierzeń: 1) inspiracji powstania ruchu separatystycznego w Stanach Zjednoczonych, który miał doprowadzić do podważenia integralności terytorialnej tego kraju oraz 2) wykorzystania zjawiska tzw. rasizmu kolorowego, nazistowskiego, kolonialnego i apartheidu do wywoływania oraz eskalowania napięć i konfliktów w społeczeństwie amerykańskim⁹.

⁸ J.E. Barnes, A. Goldman, *Extremists in US get a Prod from Moscow. Russia Trying to Stoke Racial Tensions in US*, „The New York Times. International Edition” z 12 marca 2020, s. 1, 5.

⁹ W literaturze rozróżnia się trzy typy rasizmu: nazistowski, kolonialny i apartheid. Mimo że pierwszy skończył się wraz z II wojną światową, po 1945 r. zaczęły do niego nawiązywać różne ugrupowania neonazistowskie. Drugi zakończył się podczas dekolonizacji w II poł. XX w., a trzeci – w połowie lat 90. XX w. Należy odnotować również istnienie zjawiska tzw. rasizmu kolorowego. Przykładem może być działalność ruchu Czarnych Muzułmanów oraz Czarnych Panter w USA. Konflikty na tle rasowym, bez udziału białych, występowały również w Czadzie, Ugandzie, Sri Lance, Indiach, Iraku, Iranie, Turcji, Chinach, Pakistanie, Bangladeszu, Singapurze, Malesji oraz na Filipinach. Zob. M. Duda, *Przestępstwa z nienawiści...*, s. 29–30.

„Czarny separatyzm” jako próba destrukcji integralności terytorialnej USA

Ekspansjonistyczna polityka zagraniczna Rosji Sowieckiej prowadzona pod hasłami ogólnoswiatowej rewolucji proletariackiej była pochodną założeń programu Rosyjskiej Partii Komunistycznej (bolszewików)¹⁰. Zorganizowanie i przeprowadzenie tej rewolucji powierzono następującym instytucjom: Robotniczo-Chłopskiej Armii Czerwonej, RKP(b) i jej wywiadowi, sowieckim organom bezpieczeństwa podlegającym jej ścisłemu kierownictwu¹¹ oraz Trzeciej Międzynarodówce Komunistycznej (Kominternowi) spenetrowanej przez te służby, która powstała w Moskwie w dniach 2–6 marca 1919 r. z inicjatywy Włodzimierza Iljicza Lenina. Formalnie Komintern był niezależny od sowieckiego rządu oraz partii komunistycznej, w praktyce jednak Komitet Wykonawczy Międzynarodówki Komunistycznej (dalej: KW MK) wchodził w skład jej Komitetu Centralnego¹². W dniu 8 sierpnia 1921 r. organy bezpieczeństwa Rosji Sowieckiej zawarły z Kominternem porozumienie regulujące współpracę w zakresie działalności wywiadowczej i dywersyjno-sabotażowej (tzw. wywiad aktywny)¹³. To oznaczało, że Komintern miał służyć sowieckiej polityce zagranicznej przez głoszenie uniwersalności komunistycznej ideologii i narzucanie jej przemocą innym państwom. Ideologia marksizmu-leninizmu pełniła rolę czysto instrumentalną. Służyła jako uzasadnienie światowej supremacji Kremla i była skutecznym narzędziem indoktrynacji narodów oraz społeczeństw zgodnie z twierdzeniem Marksa, że teoria staje się siłą materialną z chwilą, gdy opanowuje masy. Stare hasła rosyjskiego imperializmu, takie jak „zjednoczenie ziemi rosyjskiej” pod berłem „białego cara”, „obrony dysydentów” itp. zostały zastąpione ideologią marksistowsko-leninowską, co legitymizowało sowiecką ekspansję prowadzoną pod pretekstem obrony

¹⁰ Dalej: RKP(b).

¹¹ Chodzi zwłaszcza o Wszechrosyjską Komisję Nadzwyczajną do Walki z Kонтрrewolucją i Sabotażem przy Radzie Komisarzy Ludowych Rosyjskiej Federacyjnej Socjalistycznej Republiki Sowieckiej (Всероссийская чрезвычайная комиссия по борьбе с контрреволюцией и саботажем при СНК РСФСР, ЧК, ВЧК), która 2 II 1922 r. ze względów propagandowych została przekształcona w Państwowy Zarząd Polityczny przy Ludowym Komisariacie Spraw Wewnętrznych Rosyjskiej Federacyjnej Socjalistycznej Republiki Sowieckiej (Государственное политическое управление при НКВД РСФСР, ГПУ НКВД РСФСР). W wyniku utworzenia ZSRS 30 XII 1922 r. doszło do kolejnej reorganizacji: 15 XI 1923 r. powstał Zjednoczony Państwowy Zarząd Polityczny przy Radzie Komisarzy Ludowych ZSRS (Объединённое государственное политическое управление при СНК СССР). W dniu 10 VI 1934 r. został on włączony w skład Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych ZSRS (Народный комиссариат внутренних дел СССР) jako Główny Zarząd Bezpieczeństwa Państwowego ZSRS (Главное управление государственной безопасности НКВД СССР). Zob. А.И. Колпакиди, *Энциклопедия секретных служб России*, Moskwa 2003, s. 196–250.

¹² R. Pipes, *Russia Under the Bolshevik Regime*, New York 1995, s. 172–173, 184; А.Ю. Ватлин, *Коминтерн: Идеи, решения, судьбы*, Moskwa 2009, s. 37.

¹³ И. Линдер, С. Чуркин, *Красная паутина: тайны разведки Коминтерна, 1919–1943*, Moskwa 2005, s. 92.

rzekomo „uciśnionych” i „wyzyskiwanych” grup społecznych¹⁴. Założenia marksizmu-leninizmu były elastycznie dostosowywane do bieżących interesów geopolitycznych Rosji Sowieckiej i sytuacji społeczno-politycznej panującej w danym regionie świata. Przykładowo, w krajach Azji, Afryki oraz Bliskiego i Dalekiego Wschodu, w których nie było rozwiniętego przemysłu, a tym samym – silnej klasy robotniczej, „rewolucjoniści” mieli się sprzymierzyć z „burżuazyjnymi nacjonalistami”. Dlatego też w państwach kolonialnych marksizm-leninizm propagowano jako ideę „walki narodowowyzwoleńczej” z kolonialnym uciskiem „imperialistów”. Lenin zakładał, że gospodarka kapitalistyczna w rozwiniętych krajach Europy i Ameryki Północnej nie przetrwa bez zasobów i dochodów czerpanych z kolonii. Aby obalić kapitalizm, należało najpierw zniszczyć jego zaplecze w koloniach przez wywołanie w nich rewolucji, zbrojnych powstań lub wojen. Ten cel zamierzano osiągnąć przez wspieranie wyzwolenczych dążeń „wyzyskiwanych” narodów, grup etnicznych i mniejszości narodowych w krajach kapitalistycznych Europy Zachodniej, Stanach Zjednoczonych oraz ich posiadłościach kolonialnych¹⁵. Potencjał destrukcyjny, który tkwił w rasowym i etnicznym zróżnicowaniu amerykańskiego społeczeństwa po raz pierwszy został dostrzeżony przez bolszewickie elity przywódcze w 1920 r. Znalazło to odzwierciedlenie we *Wstępnym zarysie tez w kwestii narodowej i kolonialnej*, opublikowanym przez Lenina 5 czerwca 1920 r., oraz w *Rezolucji w kwestii narodowej i kolonialnej*, przyjętej przez II Kongres Kominternu obradujący od 19 lipca do 7 sierpnia 1920 r. w Piotrogradzie i Moskwie. Partiom komunistycznym polecono, aby w swoich działaniach propagandowych i agitacyjnych wykorzystywały wszelkie przypadki łamania zasady równouprawnienia narodów oraz naruszania praw mniejszości narodowych i etnicznych w krajach kapitalistycznych. Równoległe należało głosić, że tylko system sowiecki jest w stanie zagwarantować równość wszystkich narodów przez zjednoczenie proletariuszy i mas pracujących w celu podjęcia wspólnej walki z burżuazją. Ponadto partie komunistyczne miały udzielić bezpośredniego wsparcia wszystkim ruchom rewolucyjnym w koloniach i państwach, w których rzekomo były prześladowane mniejszości etniczne i narodowe (w tym kontekście wskazano m.in. na sytuację Murzynów w Stanach Zjednoczonych)¹⁶.

¹⁴ A. Jaskowski, *Komintern a przyszła wojna*, „Wschód–Orient. Kwartalnik poświęcony sprawom Wschodu” 1939, nr 1, s. 30.

¹⁵ R. Pipes, *A Concise History of the Russian Revolution*, New York 1996, s. 298–299; R.A. Ulyanovsky, *National Liberation. Essays on Theory and Practice*, Moscow 1978, s. 36–84, 327–356; W. Szczerba, *Problem kolonializmu w lenińskim programie wyzysku człowieka przez człowieka*, „Przegląd Socjologiczny” 1971, nr 24, s. 44; D. Torr, *Marxism. Nationality and War*, London 1940, s. 29–37.

¹⁶ В.И. Ленин, *Первоначальный набросок тезисов по национальному и колониальному вопросам (для второго съезда Коммунистического интернационала)*, w: *Стратегия и тактика Коминтерна в национально-колониальной революции: на примере Китая*, П. Миф (red.), Москва 1934, s. 31, 33; *Резолюция по национальному и колониальному вопросам*, w: *Протоколы конгрессов Коммунистического интернационала. Второй конгресс Коминтерна. Июль–Август 1920 г.*, О. Пятницкий i in. (red.), Москва 1934, s. 493.

Autorem szczegółowego planu wykorzystania Afroamerykanów do realizacji geopolitycznych celów Kremla był Mikołaj Nasonow (1902–1938), członek RKP(b) i kierownik Biura ds. Murzynów wchodzącego w skład Wschodniego Sekretariatu KW MK¹⁷. Biuro zostało utworzone 25 grudnia 1928 r.; we wrześniu 1929 r. przekształcono je w Sekcję do Spraw Murzynów Wschodniego Sekretariatu KW MK. Do zadań tej instytucji należało m.in. sporządzanie studiów i analiz dotyczących położenia czarnoskórej ludności w koloniach i w USA oraz koordynowanie działalności propagandowej i agitacyjnej¹⁸. W artykule pt. *Murzyński problem w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej*, opublikowanym w sierpniu 1928 r. w biuletynie Wydziału Informacyjnego KW MK, Nasonow dokonał geopolitycznej oceny przestrzennych, ekonomicznych, demograficznych i militarnych uwarunkowań sowieckiej polityki zagranicznej. Zwrócił uwagę na możliwość wykorzystania Afroamerykanów jako narzędzia destabilizacji USA i wywierania wpływu na sytuację w koloniach. Stwierdził, że czarnoskórą ludność zamieszkałą na terytorium tzw. czarnego pasa należy uznać za naród. Według niego będzie to stanowiło podstawę do stworzenia „ruchu narodo-wo-wyzwoleńczego”, który należy wykorzystać w walce przeciwko amerykańskiemu imperializmowi. Odwołując się do definicji narodu sformułowanej przez Józefa Stalina w pracy pt. *Marksizm a kwestia narodowa*, Nasonow wskazał, że działalność agitacyjną i propagandową prowadzoną na rzecz powstania takiego ruchu należy oprzeć na zasadach leninowskiej interpretacji prawa do samostanowienia narodów, czyli prawa do niepodległości w znaczeniu politycznym¹⁹. Należało je rozumieć jako prawo do „pełnej swobody agitacji na rzecz oderwania się”, które powinno poprzedzić „referendum wśród odrywającego się narodu”²⁰. Poglądy Nasonowa znalazły odzwierciedlenie w rezolucjach Kominternu z 26 października 1928 r. i 26 października 1930 r. W dokumentach, które powstały z inicjatywy Stalina, scharakteryzowano położenie czarnoskórej ludności w USA oraz środki i metody jej radykalizacji. Według autorów rezolucji większość Afroamerykanów (86 proc.) zamieszkuje terytoria południowych stanów Ameryki, z czego aż 74 proc. tej ludności utrzymuje się z rolnictwa. Ponad

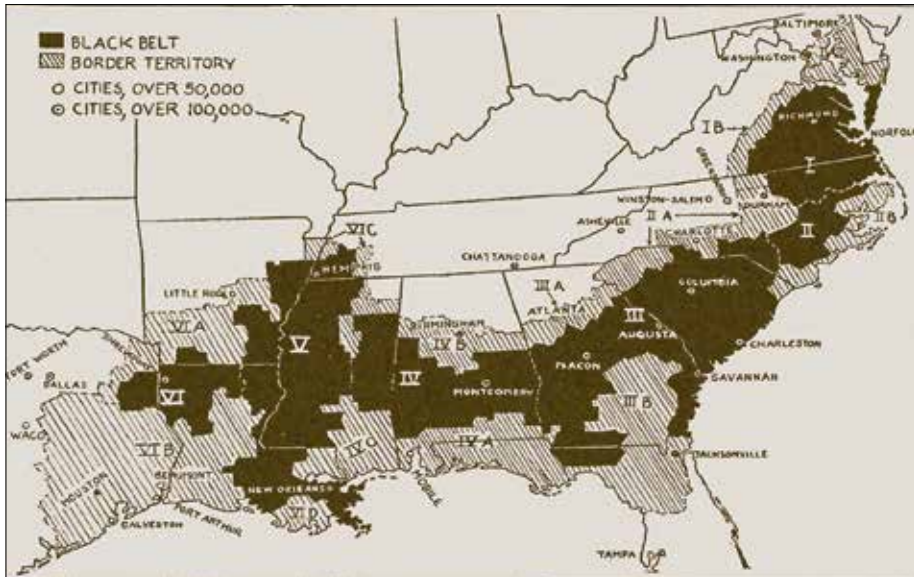
¹⁷ М.А. Чекалова, К.М. Андерсон, Н.М. Насонов и его статья «Негритянская проблема в Северо-Американских соединенных Штатах», „Развитие общественных наук российскими студентами” 2017, nr 5, s. 40–41; М. Пантелеев, *Агенты Коминтерна: солдаты мировой революции*, Москва 2005, s. 73.

¹⁸ Г.М. Адибеков, Э.Н. Шахназарова, К.К.Шириня, *Организационная структура Коминтерна 1919–1943*, Москва 1997, s. 155.

¹⁹ М.А. Чекалова, К.М. Андерсон, Н.М. Насонов и его..., s. 41–43; М.А. Тимофеева, *Дискуссии о сущности негритянского вопроса в США в Коминтерне, в: Левые идеологии, движения и организации в истории. Сборник избранных статей участников Девятой Международной конференции молодых ученых и специалистов «Слио-2019»*, А.К. Сорокин (red.), Москва 2019, s. 167–168; О. Berland, *Nasonov and the Comintern's American Negro Program*, „Science and Society” 2001, nr 65, z. 2, s. 226–228.

²⁰ W. Materski, *Przewrót listopadowy 1917 r. w Rosji a hasło bolszewików prawa narodów do samostanowienia*, „Dzieje Najnowsze” 2017, nr 49, z. 4, s. 17.

połowa przebywa na terenie tzw. czarnego pasa, czyli obszaru rozciągającego się od Virginii do Teksasu, i stanowi 50 proc. całej populacji.

Mapa 1. Obszar tzw. czarnego pasa.

Źródło: J.S. Allen, *Negro Liberation*, New York 1938, International Publishers, s. 15.

Zatrudnienie czarnoskórej ludności w najważniejszych sektorach przemysłu spowodowało jej migrację do wielkich ośrodków miejskich. W ten sposób powstała silna „klasa robotnicza”, którą należało pozyskać do prowadzenia „działalności rewolucyjnej”. Autorzy rezolucji podkreślają, że ogromna część tej ludności stała się obiektem bezwzględego wyzysku i prześladowań zarówno na tle klasowym, jak i rasowym, co powinno ułatwić jej przekształcenie (...) w *siłę rewolucyjną, która pod kierownictwem proletariatu będzie mogła uczestniczyć we wspólnej walce z innymi robotnikami przeciwko kapitalistycznemu wyzyskowi*²¹. A zatem głównym zadaniem Komunistycznej Partii Stanów Zjednoczonych Ameryki (dalej: KP USA) powinno być zmobilizowanie szerokich mas czarnoskórej ludności do walki z wszelkimi formami ucisku. Aby tego dokonać, komuniści powinni wystąpić w charakterze obrońców praw uciskanej mniejszości i orędowników jej „wyzwolenia”. W związku z tym partia komunistyczna została zobowiązana do prowadzenia intensywnej działalności agitacyjnej i propagandowej pod hasłami walki o pełną równość społeczną i polityczną dla Afroamerykanów. Jej dalekosiężnym celem miało być uznanie prawa do ich samostanowienia jako odrębnego narodu na terytorium tzw. czarnego pasa. Propagandę prowadzoną na rzecz samostanowienia należało połączyć z żądaniem poprawy warunków materialnych, uzyskaniem przez Afroamerykanów tych samych przywilejów, które mają biali, zniesieniem pozostałości niewolnictwa oraz wszelkich form rasizmu

²¹ C.I. *Resolution on Negro Question in U.S.*, „The Communist” 1930, nr 9, z. 1, s. 48–49.

i „białego szowinizmu”²². Ponadto w rezolucji z 26 października 1930 r. wyraźnie podkreślono, że walki o wyzwolenie Afroamerykanów i prawa do ich samostanowienia nie można ograniczać tylko do działań propagandowych. Należało organizować strajki, demonstracje i bojkoty podatkowe²³. W tym celu nakazano zsynchronizowanie aktywności struktur partii komunistycznej z aktywnością związków zawodowych i różnych organizacji abolicjonistycznych na południu²⁴. Te działania miały służyć przygotowaniu warunków do wybuchu zbrojnej rewolucji, którą kierownictwo KP USA uważało za najskuteczniejszy środek do realizacji celów politycznych. Potwierdza to opinia sekretarza generalnego partii, Earla Russela Browdera (1891–1973), który wskazał, że (...) *całkowite wyzwolenie czarnoskórej ludności w „czarnym pasie” zostanie dokonane jedynie przez rewolucyjne obalenie białych właścicieli ziemskich i kapitalistów*²⁵. Dlatego też w rezolucji z 30 października 1930 r. zalecano tworzenie organizacji paramilitarnych, takich jak „proletariacka i chłopska samoobrona” do walki z Ku-Klux-Klanem²⁶. Paradoksalnie, kierownictwo Kominternu uznawało aktywność tej organizacji za pożyteczną, m.in. ze względu na możliwość jej wykorzystania w prowokacjach organizowanych przez podziemny aparat partii i sowieckie służby specjalne, co we wspomnianej rezolucji uzasadniono w sposób następujący:

(...) nawet stosunkowo mało znaczące akty bandytów z Ku-Klux-Klanu w czarnym pasie mogą stać się okazją do ważnych działań politycznych, pod warunkiem, że komuniści będą w stanie zorganizować opór oburzonych mas murzyńskich. W takich przypadkach masowe ruchy łatwo mogą się przekształcić w prawdziwy bunt. Wynika to z tego, że, jak powiedział Lenin, każdy ucisk narodowy wywołuje sprzeciw w szerokich masach ludu, tendencją każdego oporu ludności uciskanej pod względem narodowym jest zaś powstanie narodowe (tłum. aut.)²⁷.

²² Tamże, s. 52–53. Por. *Resolution on the Negro Question in the United States. Final Text Confirmed by the Political Commission of the E.C.C.I.*, „The Communist” 1931, nr 10, z. 2, s. 154–156.

²³ Tamże, s. 161.

²⁴ Tamże, s. 166.

²⁵ E. Browder, *What is Communism?*, New York 1936, s. 143. Szerzej na temat wpływu ideologii marksizmu-leninizmu na stosunek KP USA do kwestii „wyzwolenia” Afroamerykanów i wytycznych Kominternu zob. R. Wilson, *The Development of the Communist Position on the Negro Question in the United States*, „The Phylon Quarterly” 1958, nr 19, z. 3, s. 306–326; H. Klehr, W. Tompson, *Self-determination in the Black Belt: Origins of a Communist Policy*, „Labor History” 1989, nr 30, z. 3, s. 354–366; O. Berland, *The Emergence of the Communist Perspective on the „Negro Question” in America: 1919–1931: Part One*, „Science and Society” 1999/2000, nr 63, z. 4, s. 411–432; tenże, *The Emergence of the Communist Perspective on the „Negro Question” in America: 1919–1931: Part Two*, „Science and Society” 2000, nr 64, z. 2, s. 194–217; J.A. Zumoff, *The Communist International and US Communism, 1919–1929*, London 2015, s. 287–365.

²⁶ *Resolution on the Negro Question in the United States...*, s. 166.

²⁷ Tamże, s. 165–166.

Według rezolucji Kominternu z 26 października 1930 r. prawo do samostanowienia czarnoskórej ludności na terytorium tzw. czarnego pasa miało być zrealizowane przez:

- 1) skonfiskowanie gruntów i dóbr należących do białych właścicieli ziemskich i „kapitalistów” na rzecz czarnoskórych rolników i dzierżawców;
- 2) utworzenie nowego organizmu państwowego o nazwie Zjednoczone Państwo Czarnego Pasa (ang. *State Unity of the Black Belt*), w którego skład wchodziłyby wszystkie terytoria zamieszkałe w większości przez ludność czarnoskórą²⁸. Część działaczy KP USA postulowała proklamowanie Murzyńskiej Republiki Sowieckiej (ang. *Negro Soviet Republic*), która miała być wzorowana na instytucjach ustrojowych Związku Sowieckiego²⁹;
- 3) usankcjonowanie prawa do samostanowienia, czyli pełnego i nieograniczonego prawa czarnoskórej ludności do sprawowania władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej na terytorium tzw. czarnego pasa oraz do decydowania o stosunkach pomiędzy własnym „krajem” a innymi państwami, w tym Stanami Zjednoczonymi. W myśl zasady samostanowienia inne mniejszości etniczne, rasowe i narodowe pozostające na terenie tzw. czarnego pasa należało podporządkować administracji nowego „państwa”³⁰.

Sowieci, wykorzystując trudną sytuację ekonomiczną i społeczną Afroamerykanów, zamierzali wykreować wśród nich przekonanie o tym, że stanowią odrębny naród, który dąży do uzyskania, a następnie – zachowania, odrębności lub niepodległości, gdyż własna państwowość (w mniejszym stopniu autonomia) umożliwi realizację własnych interesów. W tym celu posłużono się sprawdzoną metodą indoktrynacji opartej na sloganach „prawa do samostanowienia” i „walki o równość”. Analogicznie jak w koloniach, Sowieci zamierzali doprowadzić do powstania „ruchu narodowo-wyzwoleńczego”, który mogliby wykorzystać do zdestabilizowania Stanów Zjednoczonych od wewnątrz i osłabienia ich integralności terytorialnej. Należy bowiem pamiętać, że tego rodzaju ruchy identyfikują własną podmiotowość polityczną z konkretnym terytorium, co w przypadku państw wielonarodowych, takich jak Stany Zjednoczone, może doprowadzić do ich rozpadu. Fakt inspirowania tych działań przez Kreml potwierdził m.in. William Odell Nowell, który w latach 1929–1936 był członkiem KP USA w Detroit. Warto odnotować, że w 1929 r. brał on udział w konsultacjach z aktywistami Sekcji do Spraw Murzynów Wschodniego Sekretariatu KW MK³¹. Wskazał, że plany utworzenia separatystycznej „republiki” na terytorium Stanów Zjednoczonych, która miała być całkowicie kontrolowana przez Sowietów, zostały starannie przygotowane

²⁸ *Resolution on the Negro Question in the United States...*, s. 159–160.

²⁹ J. Pepper, *The American Negro Problem*, „The Communist” 1928, nr 7, z. 10, s. 634; W.Z. Foster, *Toward Soviet America*, New York 1932, s. 303.

³⁰ *Resolution on the Negro Question in the United States...*, s. 161.

³¹ *Committee on Un-American Activities, U. S. House of Representatives. The American Negro in the Communist Party*, Washington 1954, s. 2.

w Moskwie. Aby utworzyć takie quasi-państwo, potrzebne były sprzyjające warunki, np. kryzys gospodarczy lub zaangażowanie USA w wojnę z Japonią. Na kanwie niezadowolenia społecznego należało wówczas doprowadzić do masowych strajków i niepokoju społecznego, które następnie zamierzano przekształcić w rewolucję³². Nowell podkreślił, że każda próba realizacji tego planu doprowadziłaby do krwawych zamieszek na tle rasowym i prześladowań czarnoskórej ludności z Południa³³.

Wykonawcą zaleceń zawartych w rezolucjach była Komunistyczna Partia Stanów Zjednoczonych, która na początku lat 30. XX w. uległa całkowitej stalinizacji³⁴. Jej członkowie współpracowali z sowieckimi służbami wywiadowczymi, szczególnie w zakresie rekrutowania agentury i weryfikowania informacji wywiadowczych. Podziemny aparat KP USA, czyli nielegalna sieć komórek, organizacji i pojedynczych osób, uczestniczył w operacjach szpiegowskich wspólnie z organami sowieckiego wywiadu i umożliwiał m.in. pozyskiwanie fałszywych paszportów oraz prowadzenie tajnej łączności. Ważne postacie komunistycznego podziemia w Stanach Zjednoczonych, takie jak Sándor Goldberger (1894–1990), Stjepan Mesaroš (1903–1993), znany jako Steve Nelson, i Jacob Golos (1889–1943), pełniły funkcje łączników pomiędzy sowieckim aparatem wywiadowczym a kierowaną przez niego siecią szpiegowską w USA³⁵. Jednym z głównych zadań KP USA było skonsolidowanie uciskanych mniejszości rasowych i etnicznych wokół bezpartyjnych organizacji kierowanych de facto przez komunistów. Przenikanie sowieckiej agentury do wszelkich organizacji społecznych, politycznych i religijnych odbywało się m.in. przez tworzenie tzw. organizacji pomocniczych, zwanych też „pasami transmisyjnymi”. Jednym z głównych organizatorów takich struktur był Wilhelm Münzenberg (1889–1940), wybitny niemiecki komunista i działacz ruchu robotniczego, który dzięki zdolnościom logistycznym zyskał miano „czerwonego milionera”³⁶. W trakcie obrad VI Kongresu Międzynarodówki Komunistycznej w Moskwie, 20 lipca 1928 r., Münzenberg scharakteryzował cele i zadania takich organizacji. Według niego umożliwiały one dotarcie do ludzi zubożniętych lub odpornych na komunistyczną propagandę, co pozwalało zjednać ich dla sprawy międzynarodowego ruchu komunistycznego. Chodziło zatem o stworzenie „układu słonecznego” składającego się z organizacji i komitetów, które funkcjonowałyby

³² *Statement of Nowell, William Odell, Former Member of the Communist Party of the United States*, w: *United States. Congress. House. Special Committee on Un-American Activities. Investigation of Un-American Propaganda Activities in the United States, Volume 11 (October 28 – December 3, 1939)*, Washington 1940, s. 6996–6997.

³³ Tamże, s. 6998.

³⁴ E. Browder, *Communism in the United States*, New York 1935, s. 292.

³⁵ Д. Даллин, *Советский шпионаж в Европе и США 1920–1950 годы*, Москва 2017, s. 284; A. Weinstein, A. Vasiliev, *The Haunted Wood Soviet Espionage in America. The Stalin Era*, New York 1999, s. 22–50, 84–110; H. Klehr, J.E. Haynes, F.I. Firsov, *The Secret World of American Communism*, New Heaven London 1995, s. 20–42, 71–119.

³⁶ S. McMeekin, *The Red Millionaire. A Political Biography of Willi Münzenberg, Moscow's Secret Propaganda Tsar in the West*, London 2003, s. 1.

„w orbicie” partii komunistycznej i pełniły rolę „pasa transmisyjnego”. Taki pas umożliwiałby aktywizację szerokich mas społecznych przez rozpowszechnianie wśród nich poglądów zbieżnych z linią komunizmu³⁷.

Szczegółowe informacje dotyczące komunistycznych organizacji frontowych oraz ich działalności wśród Afroamerykanów zawierają analizy i opracowania FBI. Według nich KP USA z inspiracji Kominternu stworzyła następujące organizacje:

- Braterstwo Afrykańskiej Krwi (ang. African Blood Brotherhood),
- Kongres Pracy Amerykańskich Murzynów (ang. American Negro Labor Congress),
- Liga Walki o Prawa Murzynów (ang. League of Struggle for Negro Rights),
- Narodowy Kongres Murzynów (ang. National Negro Congress)³⁸.

Lektura dokumentów wytworzonych przez FBI oraz inne instytucje rządowe USA wskazuje, że działalnością wyżej wymienionych podmiotów sterowały sowieckie organy wywiadowcze, przy pomocy agentury lub amerykańskich działaczy komunistycznych odbywających szkolenia w Moskwie. Interesujące studium takiego przypadku stanowi historia Kongresu Pracy Amerykańskich Murzynów, który został utworzony w Chicago w październiku 1925 r. na bazie Braterstwa Afrykańskiej Krwi. Na czele organizacji stanął Lovett Fort-Whiteman (1889–1939), który ukończył kurs w Międzynarodowej Szkole Leninowskiej w Moskwie (dalej: MSL)³⁹. Szkoła rozpoczęła swoją działalność w marcu 1925 r. jako jednostka organizacyjna Instytutu Marksa i Engelsa. W praktyce była zakonspirowaną sekcją Kominternu, podlegająca Oddziałowi Organizacyjnemu KW MK. Pierwszym rektorem MSL został członek Biura Politycznego WKP(b) Mikołaj Bucharin, a po jego usunięciu z Kominternu tę funkcję objęła Klaudia Kirsanowa. Kurs podstawowy trwał początkowo półtora roku, ale w 1928 r. wydłużono go do trzech lat⁴⁰. Według Nowella, absolwenta dwuletniego kursu w MSL, szkolenie obejmowało następujące przedmioty:

³⁷ *Заседание пятое – 20 июля 1928 года. Прения по докладу т. Бухарина. Речь т. Мюшонберга, в: VI Конгресс Коминтерна. Стенографический отчет. Выпуск 1. Международное положение и задачи Коминтерна, Москв –Ленинград 1929, s. 101–106; C.A. Hathaway, On the Use of “Transmissions Belts” in Our Struggle for the Masses, „The Communist” 1931, nr 10, s. 409–424; J.E. Hoover, The Masters of Deceit. The Story of Communism in America and How to Fight It, New York 1958, s. 227–243.*

³⁸ *Federal Bureau of Investigation. United States Department of Justice, The Communist Party and the Negro, Washington 1953, s. 51–57. Por. Federal Bureau of Investigation. United States Department of Justice, The Communist Party and the Negro 1953–1956, Washington 1956, s. 30–37.*

³⁹ *United States. Congress. House. Special Committee on Un-American Activities. Investigation of Un-American Propaganda Activities in the United States. Appendix Part IX (Communist Front Organizations). Fourth Section, Washington 1944, s. 1282.*

⁴⁰ *Г.М. Адиебеков, Э.Н. Шахназарова, К.К.Шириня, Организационная структура Коминтерна..., s. 127; M. Szumiło, Wspomnienia Romana Zambrowskiego z Międzynarodowej Szkoły Leninowskiej w Moskwie (1929–1931), „Komunizm. System – ludzie – dokumentacja” 2012, nr 1, s. 167–168; А.А. Соколов, Коминтерн и Вьетнам. Подготовка вьетнамских политических кадров в коммунистических вузах СССР, 20–30-е годы, Москва 1998, s. 19 i nast.*

(...) ekonomię marksistowską, leninizm, który jest tam nazywany filozofią, problematykę związków zawodowych, czyli praktykę organizowania strajków, historię międzynarodowego ruchu robotniczego i międzynarodówek komunistycznych, historię Rosyjskiej Partii Komunistycznej (bolszewików). Szkoliliśmy się w obsłudze broni, takiej jak karabiny lub karabiny maszynowe itd. Doskonaliłem się także w zakresie pracy konspiracyjnej i technik prowadzenia szyfrowanej korespondencji. Studiowaliśmy strategię budowy organizacji, od niewielkiej frakcji poczynając, a na przejęciu kontroli nad związkiem zawodowym lub organizacją masową kończąc. Poznawaliśmy także techniki podnoszenia świadomości politycznej ludności i jej rozwoju ideologicznego. Analizowaliśmy szczegóły dotyczące taktyki walk ulicznych, konfrontacji na barykadach i sposobów przejmowania kontroli nad obiektami o znaczeniu strategicznym, ekonomicznym i technicznym, które znajdują się na terenie miasta (...) Spędziłem trochę czasu w Armii Czerwonej, gdzie odbywałem praktykę z wojskowości i pracy propagandowej w obszarze międzynarodowym (tłum. aut.)⁴¹.

Wielu Afroamerykanów odbywało podobne szkolenia także poza MSL, m.in. w istniejącym od 1921 r. Komunistycznym Uniwersytecie Pracujących Wschodu⁴². Oprócz członków kierownictwa, którzy odbyli przeszkolenie w Moskwie (Lovett Fort-Whiteman, William Odell Nowell), sowieckie służby specjalne miały w Kongresie Pracy Amerykańskich Murzynów swoją agenturę. W 1929 r. zatrudniono tam Kitty Harris⁴³,

⁴¹ *Statement of Nowell, William Odell...*, s. 7021–7022. Wspomniane przez Nowella obiekty o „(...) znaczeniu strategicznym, ekonomicznym i technicznym, które znajdują się na terenie miasta” współcześnie noszą nazwę infrastruktura krytyczna.

⁴² Szerzej na ten temat: C. McClellan, *Africans and Black Americans in the Comintern Schools, 1925–1934*, „The International Journal of African Historical Studies” 1993, nr 26, z. 2, s. 371–390. Udział Afroamerykanów w szkoleniach w MSL potwierdza także polski komunista Roman Zambrowski (1909–1977), późniejszy członek Biura Politycznego KC PZPR, który zanotował w swoim pamiętniku, że „(...) w pierwszych miesiącach pobytu w Międzynarodowej Szkole Lenińskiej zamieszkałem w dużym, jasnym pokoju z trzema amerykańskimi komunistami (dwoma białymi i Murzynem). Przyjęli mnie ciepło i nietrudno mi było z nimi się porozumieć. Najmłodszy z nich emigrował przed wielu laty z Jugosławii i bez większego trudu przyswajał sobie język rosyjski; drugi emigrował przed wojną do USA z Rosji, ale jego język pozostał nienaganny; trzeci – Murzyn pilnie się go uczył. Wszyscy studiowali w sektorze języka angielskiego”. Cyt. za: M. Szumiło, *Wspomnienia Romana Zambrowskiego...*, s. 194.

⁴³ B. Абрамов, *Еспеу в КГБ*, Москва 2006, s. 320. Kitty Harris, właśc. Kathrine Harrison (24 V 1887–6 X 1966) urodziła się w Londynie w rodzinie szewca Natana, żydowskiego emigranta z Białego-stoku. W 1908 r. wraz z rodziną wyjechała do Kanady. Zamieszkała w Winnipeg, gdzie ukończyła cztery klasy szkoły powszechnej. Została aktywistką związku zawodowego szwaczy i członkiem Komunistycznej Partii Kanady. W 1923 r. wyjechała do Stanów Zjednoczonych. W Chicago podjęła pracę jako sekretarka związku zawodowego i wstąpiła do KP USA, gdzie kierowała komórką do spraw agitacji i propagandy. W 1925 r. wyszła za mąż za Earla Russela Browdera (sekretarza KP USA), z którym w październiku 1927 r. wyjechała do Moskwy, a następnie do Szanghaju. Podjęła pracę w nielegalnej komórce Czerwonej Międzynarodówki Związków Zawodowych (Profintern). W 1929 r. wróciła do Moskwy, skąd udała się do Nowego Jorku. Zatrudniono ją w Kongresie Pracy Amerykańskich Murzynów i spółce Amtorg. W kwietniu 1932 r., po rozwodzie z Browderem,

która pracowała równocześnie w Amtorg Trading Corporation, w prywatnej spółce handlowej z kapitałem sowieckim, utworzonej 24 maja 1924 r. w Nowym Jorku. W latach 1924–1933, a więc przed otwarciem misji dyplomatycznej ZSRS w Stanach Zjednoczonych, spółka Amtorg pełniła funkcję zarówno ambasady, jak i misji handlowej i stanowiła przykrywkę dla działalności szpiegowskiej, dywersyjnej i propagandowej prowadzonej przez Komintern⁴⁴. W 1931 r. Harris, która zajmowała się propagandą, została zwerbowana do współpracy z sowieckim wywiadem zagranicznym przez Abrahama Eingorna (1899–1955), aktywistę Międzynarodówki Młodzieży Komunistycznej i jednocześnie funkcjonariusza sowieckiego wywiadu (Wydział Zagraniczny Zjednoczonego Państwowego Zarządu Politycznego)⁴⁵. Celem Sowietów było przekształcenie Kongresu Pracy Amerykańskich Murzynów w organizację masową, która umożliwiałaby zjednoczenie czarnoskórej ludności pod przywództwem politycznym amerykańskiej partii komunistycznej. Miało się to odbywać pod pretekstem wszelkiej aktywności, działalności agitacyjnej oraz kampanii propagandowych przeciwko prawnej dyskryminacji Afroamerykanów i stosowanym wobec nich samosądom. W 1930 r. część aktywistów z Kongresu Pracy Amerykańskich Murzynów utworzyła kolejną „organizację pomocniczą” o nazwie Liga Walki o Prawa Murzynów. Funkcję prezesa tej organizacji pełnił James Mercer Langston Hughes (1901–1967), poeta i działacz społeczny publikujący na łamach czasopism związanych z amerykańską partią komunistyczną⁴⁶. Stanowisko sekretarza i rzeczywistego przywódcy organizacji zajmował natomiast Haywood Hall (1898–1985), znany jako Harry Haywood, określający siebie „czarnym bolszewikiem”. Hall był absolwentem MSL i Komunistycznego Uniwersytetu Pracujących Wschodu w Moskwie oraz uczestnikiem walk podczas wojny domowej w Hiszpanii – walczył w szeregach XV Brygady Międzynarodowej im. Abrahama Lincolna po stronie hiszpańskich komunistów wspieranych przez Związek Socjalistycznych Republik

wyjechała do Berlina. Tam pełniła funkcję łączniczki w nielegalnej rezydenturze Wydziału Zagranicznego Zjednoczonego Państwowego Zarządu Politycznego, posługując się pseudonimem „Cyganka”. Wykonywała zadania na rzecz nielegalnych rezydentur sowieckiego wywiadu w Pradze, Paryżu, Nowym Jorku i Los Angeles. Była też łączniczką tzw. piątki z Cambridge. W 1937 r. otrzymała obywatelstwo sowieckie. W latach 1942–1946 pracowała w rezydenturze I Zarządu NKWD-NKGB w Meksyku. W latach 1952–1954 leczyla się w Więziennej Klinice Psychiatrycznej MSW ZSRS. Zmarła w m. Gorki jako emerytka. Zob. В. Абрамов, *Евреи в КГБ...*, s. 320–321. Szerzej na temat działalności wywiadowczej K. Harris zob. И.А. Дамаскин, *Семнадцать имен Кумму Хэппус*, Москва 1999.

⁴⁴ *United States. Congress. House. Committee on Un-American Activities. The Shameful Years. Thirty Years of Soviet Espionage in the United States*, Washington 1951, s. 5–7; A.C. Sutton, *Western Technology and Soviet Economic Development 1917 to 1930*, Stanford 1968, s. 246, 261, 269, 287; Ф.Д. Бобков, *КГБ и власть*, Москва 1995, s. 107–124; Д. Даллин, *Советский шпионаж в Европе...*, s. 288–292.

⁴⁵ В. Абрамов, *Евреи в КГБ...*, s. 320, 339–340.

⁴⁶ *United States. Congress. House. Special Committee on Un-American Activities. Investigation of Un-American Propaganda Activities in the United States. Appendix Part IX (Communist Front Organizations)...*, s. 1282–1284.

Sowieckich⁴⁷. Związany również z Narodowym Kongresem Murzynów, jako zwolennik stalinowskiej koncepcji prawa do samostanowienia narodów w 1948 r. opublikował rozprawę pt. *Wyzwolenie Murzynów*⁴⁸. Według niego publikacja stanowiła potwierdzenie rewolucyjnego stanowiska wypracowanego na VI Kongresie Kominternu w 1928 r. Zdaniem Halla problem wyzwolenia Afroamerykanów jest problemem uciskanego narodu mającego pełne prawo do samostanowienia. Wielokrotnie podkreślał on „rewolucyjną istotę” walki o równość Afroamerykanów, wynikającą z tego, że ich ucisk jest główną podporą systemu „imperialistycznej dominacji” nad całą klasą robotniczą i masami wyzyskiwanego narodu amerykańskiego. Dlatego walka o wyzwolenie ludności afroamerykańskiej jest według niego częścią składową walki o cele rewolucji komunistycznej i historycznym zadaniem ruchu robotniczego⁴⁹.

Program polityczny Ligi całkowicie pokrywał się z wytycznymi rezolucji Kominternu. Żądano całkowitej równości Afroamerykanów pod względem ekonomicznym, społecznym i politycznym, realizacji prawa do samostanowienia w obrębie tzw. czarnego pasa, konfiskaty ziemi należącej do „białych kapitalistów” i jej podziału pomiędzy rolników i dzierżawców⁵⁰. Liga prowadziła intensywne kampanie propagandowe i wykorzystywała kryzys gospodarczy lat 30. XX w. Bazowano przede wszystkim na gniewie i frustracji Afroamerykanów z powodu nierówności społecznych i ubóstwa. Akcent kładziono głównie na problemie przemocy ze strony policji, na bezrobociu i braku dostępu do edukacji. Znakomitą okazją do radykalizowania nastrojów społecznych były masowe pogrzeby osób, które poniosły śmierć podczas zamieszek i strajków robotniczych. Przykładowo, 3 sierpnia 1931 r., w czasie pogrzebu robotników w Chicago, działacze Ligi rozkolportowali 20 000 ulotek o treści komunistycznej i antypaństwowej. Do celów propagandowych wykorzystywano także petycje i rezolucje. Na przykład 20 stycznia 1933 r. na ręce komisarza Policji w Chicago złożono petycję, która zawierała groźby i oskarżenia o terroryzm wobec Afroamerykanów i białych robotników⁵¹. Oprócz propagandy i agitacji stosowano także prowokacje i przemoc. Kulisy tego rodzaju działań przedstawił Joseph Zack Kornfeder (1898–1963), założyciel KP USA i emisariusz Kominternu w Ameryce Południowej. W Nowym Jorku, Chicago oraz innych miastach amerykańska partia komunistyczna zorganizowała skoordynowaną akcję napaści na prywatne restauracje i bary, których właściciele nie wyrazili zgody na obsługiwanie Afroamerykanów. Polegało to na tym, że niewielka grupa

⁴⁷ H. Haywood, *Black Bolshevik. Autobiography of an Afro-American Communist*, Chicago 1978, s. 148–176, 198–218, 467–490.

⁴⁸ H. Haywood, *Negro Liberation*, New York 1948.

⁴⁹ H. Haywood, *Black Bolshevik...*, s. 565–566.

⁵⁰ *United States. Congress. House. Special Committee on Un-American Activities. Investigation of Un-American Propaganda Activities in the United States. Appendix Part IX (Communist Front Organizations)...*, s. 1283–1284; J.W. Ford, *The Negro and the Democratic Front*, New York 1938, s. 81–83.

⁵¹ H.D. Lasswell, D. Blumenstock, *World Revolutionary Propaganda. A Chicago Study*, New York–London 1939, s. 52, 78, 201–203.

białych i czarnoskórych działaczy partii komunistycznej lub związanej z nią organizacji prowokowała bójkę w lokalu wybranym jako cel ataku. Następnie, w zależności od rozwoju sytuacji, do działań włączały się komunistyczne bojówki oczekujące na zewnątrz budynku. Celem tych działań było przede wszystkim pogłębianie sprzeczności pomiędzy Afroamerykanami a białymi oraz sprowokowanie ewentualnych akcji odwetowych, które mogłyby doprowadzić do eskalacji konfliktu⁵².

Sowieckie aktywa operacyjne, poza prowadzeniem przedsięwzięć zmierzających do zdestabilizowania sytuacji wewnętrznej, były wykorzystywane także do przeprowadzania skoordynowanych akcji propagandowych i dezinformacyjnych, których celem było podważenie wizerunku Stanów Zjednoczonych w oczach światowej opinii publicznej oraz odciągnięcie uwagi władz USA od ważnych spraw międzynarodowych. Znakomitym przykładem tego rodzaju działań jest tzw. sprawa chłopców ze Scottsboro. Dnia 25 marca 1931 r., a więc na początku Wielkiego Kryzysu, grupa dziewięciu czarnoskórych nastolatków w wieku od 13 do 20 lat podróżowała bez biletów pociągiem towarowym w poszukiwaniu zatrudnienia. Na trasie z Chattanooga do Memphis doszło do bójki z białymi, którzy po opuszczeniu pociągu wezwali pomoc. Pociąg został zatrzymany w odległości 22 mil od miasteczka Scottsboro, w miejscowości Paint Rock, gdzie ujęto czarnoskórych chłopców. Zostali oni następnie oskarżeni o pobicie i zgwałcenie dwóch białych kobiet. Skazano ich na karę śmierci, jednak zamieniono ją na karę długoletniego więzienia. Sprawa wywołała ogromne zainteresowanie amerykańskich mediów i urosła do rangi symbolu rasowej dyskryminacji Afroamerykanów na południu USA⁵³.

Wydarzenia ze Scottsboro zwróciły uwagę Sowietów, którzy postanowili je wykorzystać do własnych celów politycznych. Na posiedzeniu Biura Politycznego RKP(b), które odbyło się 1 kwietnia 1932 r., Stalin polecił zorganizować kampanię protestu przeciwko wykonaniu kary śmierci na nastolatkach⁵⁴. Jej przygotowanie i przeprowadzenie zlecono Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom, zwanej też Czerwoną Pomocą, która została utworzona podczas IV Zjazdu Kominternu w 1922 r. Oficjalnym zadaniem tej organizacji było udzielanie prawnej, moralnej i materialnej pomocy działaczom ruchu komunistycznego, represjonowanym za działalność rewolucyjną. W rzeczywistości organizacja stanowiła narzędzie komunistycznej agitacji i propagandy, a pod pozorem wspierania represjonowanych aktywistów oraz ich rodzin za

⁵² *Testimony of Joseph Zack Kornfeder*, w: *Subversion in Racial Unrest. An Outline of a Strategic Weapon to Destroy the Governments of Louisiana and the United States. Public Hearings of the State of Louisiana Joint Legislative Committee*, cz. 1, Baton Rouge 1957, s. 75.

⁵³ L. Sorensen, *The Scottsboro Boys Trial: A Primary Source Account*, New York 2004, s. 7–26; J.R. Acker, *Scottsboro and Its Legacy: The Cases That Challenged American Legal and Social Justice*, Westport–London 2008, s. 1–17.

⁵⁴ *Из протокола № 94 заседания Политбюро ЦК ВКП(б). Об Информационном бюро. Предложение МОПР о кампании протеста против смертного приговора рабочим-неграм из Скотсборо. 1 апреля 1932 г.*, w: *Политбюро ЦК РКЩ(б)-ВКП(б) и Коминтерн: 1919–1943 гг. Документы*, Г.М. Аддибеков (red.), Москва 2004, s. 654.

jej pośrednictwem przekazywano środki pieniężne na finansowanie działalności partii komunistycznych poza granicami ZSRS⁵⁵. Czerwona Pomoc miała swoje oddziały w wielu krajach, współpracowała z sowieckimi organami wywiadowczymi i była przez nie finansowana. Potwierdza to relacja Włodzimierza Piatnickiego, syna Josifa Piatnickiego (1882–1938), kierownika Oddziału Łączności Międzynarodowej Kominternu:

W ostatnich latach Zjednoczony Państwowy Zarząd Polityczny przejmował niektóre funkcje Oddziału Łączności Międzynarodowej, zwłaszcza śledzenie i donoszenie na tych, którzy nie zgadzają się ze Stalinem. Najbardziej newralgiczną formą działalności prowadzonej przez agentów Oddziału Łączności Międzynarodowej jest obowiązek rozdzielania pieniędzy przeznaczonych na finansowanie partii komunistycznych, opłacanie ich kosztownej propagandy i fałszywych frontów, takich jak np. Liga na Rzecz Obrony Demokracji, Przyjaciele Związku Sowieckiego, Międzynarodowa Organizacja Pomocy Rewolucjonistom i wielu innych, rzekomo niezależnych organizacji, które stały się szczególnie potrzebne, kiedy Moskwa zaczęła tworzyć Front Ludowy. Żadna partia komunistyczna na świecie nie była zdolna do pokrycia nawet części tych wydatków. Moskwa uznawała za swój obowiązek ponoszenie kosztów 90–95 proc. wydatków partii komunistycznych. Płatności, których wysokość została określona przez stalinowskie Biuro Polityczne, dokonywano z sowieckiego budżetu przez Oddział Łączności Międzynarodowej (tłum. aut)⁵⁶.

Celem kampanii propagandowej prowadzonej przez sowiecką prasę i liczne organizacje społeczne, polityczne i kulturalne było utrwalenie w świadomości światowej opinii publicznej wizerunku USA jako kraju „rasistowskiego” i „reakcyjnego”. Natomiast Związek Sowiecki przedstawiano jako państwo „postępowe” i „nowoczesne”, obrońcę pokoju i prześladowanych klas społecznych. Sowiecka propaganda kreowała wizerunek chłopców ze Scottsboro jako rewolucjonistów i sojuszników pierwszego państwa, w którym „budowano socjalistyczne społeczeństwo”. Chodziło o to, aby każde aktywne wyrażenie solidarności z zatrzymanymi stało się alternatywnym sposobem udzielania poparcia bolszewizmowi i projektowi budowy socjalizmu pod kierownictwem Związku Sowieckiego. Co więcej, wyrok śmierci na chłopcach ze Scottsboro przedstawiano jako zapowiedź eskalacji przemocy wobec wszystkich czarnoskórych robotników. Miało to rzekomo dowodzić istnienia spisku kapitalistów, którzy zamierzali doprowadzić do wybuchu „imperialistycznej wojny” przeciwko Związkowi Sowieckiemu stojącemu na straży pokoju. Kampania objęła swym zasięgiem Stany Zjednoczone, Wielką Brytanię i Niemcy. W tych krajach wykorzystano struktury Kominternu i partii komunistycznych wraz z siecią organizacji, redakcji

⁵⁵ В.И. Соколова, В.И. Калинин, О.Н. Галюшева, *Роль Секретариата ЦК ВКП (б) в активизации движения МОПР на примере деятельности Интердома имени Е.Д. Стасовой в 1930-х годах*, „Вестник Чувашского университета” 2019, nr 2, s. 175; А.И. Аврус, *Пролетарский интернационализм в действии. (Из истории Международной организации помощи борцам революции)*, Москва 1971, s. 43–53, 74–81.

⁵⁶ В.И. Пятницкий, *Осип Пятницкий и Коминтерн на весах истории*, Минск 2004, s. 188.

i stowarzyszeń⁵⁷. W Stanach Zjednoczonych na przykład ciężar prowadzenia kampanii spoczął na istniejącej od 1925 r. filii Międzynarodowej Organizacji Pomocy Rewolucjonistom, działającej pod nazwą Obrona Pracy Międzynarodowej (ang. International Labor Defence), która organizowała demonstracje, marsze, konferencje prasowe, zbiórki podpisów pod petycjami o uwolnienie więźniów oraz przedsięwzięcia „demaskujące cały system terroru”, który w opinii aktywistów stanowiły instytucje państwowe. Solidarność z więzionymi chłopcami deklarowali wybitni przedstawiciele świata kultury, nauki i sztuki inspirowani przez bolszewików, jak np. Maksym Gorki – rosyjski pisarz i publicysta, Jelena Stasowa – członkini Światowego Komitetu Antywojennego i Antyfaszystowskiego, działaczki związkowi Lovett Fort-Whiteman i George Padmore oraz poeta James Mercer Langston Hughes⁵⁸. Oprócz działań propagandowych uciekano się także do przemocy. Dla przykładu, w związku z wyznaczeniem daty egzekucji chłopców ze Scottsboro na 10 lipca 1931 r. Komitet Wykonawczy Czerwonej Pomocy w Moskwie wystosował apel wzywający do udzielania wsparcia skazanym. W lecie, gdy do władz Alabamy i Białego Domu zaczęły napływać listy i petycje pisane w obronie chłopców, demonstranci wybili okna w placówkach dyplomatycznych i misjach handlowych USA w Berlinie, Bremie, Dreźnie, Lipsku i Kolonii. Wybuchła globalna fala protestów, sięgająca od Kalifornii do Sydney, od Montrealu do Przylądka Horn i od Szanghaju do Buenos Aires. W rezultacie Sąd Najwyższy Alabamy odstąpił od wymierzenia chłopcom kary śmierci i zamienił ją na długoletnie więzienie⁵⁹. Należy podkreślić, że wykorzystanie tej sprawy przysporzyło Związkowi Sowieckiemu ogromnej popularności. Dzięki organizacjom frontowym wykorzystywanym m.in. w obronie chłopców przynależność do partii komunistycznych stała się bardziej akceptowalna wśród społeczeństw zachodnich, ale przede wszystkim wśród narodów Trzeciego Świata, gdzie wzmogły się nastroje antyamerykańskie. Co więcej, dzięki wykorzystaniu jednolitego frontu różnych organizacji jako środka sprzeciwu wobec rasizmu, rodzącego się faszystów i narodowego socjalizmu, stworzono sprzyjające warunki, które umożliwiały werbowanie agentury przez sowiecki wywiad⁶⁰.

Reasumując, należy podkreślić, że w latach 20. i 30. XX w. sowieckie organy bezpieczeństwa wypracowały modus operandi opierający się na następujących założeniach:

- bazowaniu na warunkach, sprzecznościach oraz istniejących konfliktach lub generowaniu nowych (rasizm i segregacja rasowa występujące w społeczeństwie amerykańskim), charakterystycznych dla danego kraju i epoki historycznej;

⁵⁷ M.L. Roman, *Opposing Jim Crow: African Americans and the Soviet Indictment of U.S. Racism, 1928–1937*, Lincoln–London 2012, s. 92, 95.

⁵⁸ *Federal Bureau of Investigation. United States Department of Justice, The Communist Party and the Negro...*, s. 58–62; H.T. Murray, *Changing America and the Changing Image of Scottsboro*, „The Phylon Quarterly” 1977, nr 38, z. 1, s. 82–92.

⁵⁹ J.A. Miller, S.D. Pennybacker, E. Rosenhaft, *Mother Ada Wright and the International Campaign to Free the Scottsboro Boys, 1931–1934*, „The American Historical Review” 2001, nr 106, z. 2, s. 401.

⁶⁰ J. Atkinson, *The Politics of Struggle. The Communist Front and Political Warfare*, Chicago 1966, s. 35.

- kreowaniu potencjału protestu przez radykalizowanie różnego rodzaju organizacji i podmiotów, niezależnie od ich orientacji politycznej (wykorzystywanie partii, stowarzyszeń i organizacji społecznych skupiających zarówno Afroamerykanów, jak i białych, np. Ku-Klux-Klanu);
- tworzeniu pozornie niezależnych sieci podmiotów i organizacji, dysponujących dużymi zdolnościami opiniotwórczymi, np. Obrony Pracy Międzynarodowej;
- starannym selekcjonowaniu i przygotowywaniu personelu kierowniczego podmiotów i organizacji dysponujących dużymi zdolnościami opiniotwórczymi, szczególnie w zakresie agitacji, propagandy i walki zbrojnej;
- ograniczaniu do minimum powiązań personelu kierowniczego podmiotów i organizacji dysponujących dużymi zdolnościami opiniotwórczymi ze służbami specjalnymi oraz bazowaniu na obliczu ideowym poszczególnych osób (wykorzystywanie komunistów i zwolenników abolicjonizmu, pacyfizmu itp.);
- umiejętnym wykorzystywaniu doniosłych zdarzeń i okoliczności mających duże znaczenie dla życia społecznego i politycznego (np. strajków robotniczych, pogrzebów) oraz na odwoływaniu się do uniwersalnych wartości, takich jak równość, wolność, demokracja i wyzwolenie – tj. pojęć, które można wypełnić dowolną treścią;
- prowadzeniu, równoległe z próbami destabilizacji wewnętrznej, działań mających na celu zdyskredytowanie i podważenie wizerunku oraz pozycji międzynarodowej Stanów Zjednoczonych, a także odwrócenie ich uwagi od ważnych spraw w polityce zagranicznej, czego przykład stanowi m.in. kampania w obronie chłopców ze Scottsboro.

Rasizm kolorowy i jego rola w działaniach rosyjskiego wywiadu

Mimo że próby utworzenia niepodległej republiki zamieszkałej przez Afroamerykanów się nie powiodły, projekt ten nie zniknął z programu KP USA w latach 30. i 40. XX w. Dopiero jednak w kwietniu 1956 r. dokonano jego częściowej modyfikacji – zrezygnowano z prób stworzenia odrębnej państwowości (ang. *black state*) na rzecz powołania narodu (ang. *black nation*), co znalazło poparcie wśród licznych organizacji skupiających Afroamerykanów⁶¹.

Pomimo ożywienia gospodarczego, które nastąpiło po II wojnie światowej, bezrobocie wśród Afroamerykanów dwukrotnie przewyższało średnią krajową, a 1/3 z nich żyła poniżej granicy ubóstwa. Uzyskanie prawa do głosowania oraz równych szans w dostępie do edukacji nie wpłynęło na poprawę sytuacji ekonomicznej czarnoskórej ludności. W związku z tym, począwszy od lat 60. XX w., wielu Afroamerykanów

⁶¹ P.A. Luce, *Road to Revolution. Communist Guerrilla Warfare in the USA*, San Diego 1967, s. 19–21.

wyrażało sceptycyzm wobec celów i metod ruchu na rzecz praw obywatelskich, który powstał z inicjatywy Martina Luthera Kinga (1929–1968). Część osób czarnoskórych zamieszkujących slumsy i getta północnoamerykańskich miast odrzuciła jego pacyfistyczne poglądy, skłaniając się ku poparci ugrupowań ekstremistycznych, takich jak Czarni Muzułmanie, czyli kierowane przez Malcolma X (właśc. Malcolm Little, 1925–1965) fanatyczne stowarzyszenie religijne, które negując wartości chrześcijańskie, przyjęło pogląd, że wszyscy biali są ludźmi nikczemnymi. Wydaje się, że postacią, która w najbardziej spektakularny sposób wyrażała idee czarnego ekstremizmu, był Stokely Carmichael (1941–1998). Objął on przywództwo nad Studenckim Komitetem Koordynacyjnym Biernego Oporu oraz Organizacją na Rzecz Jedności Afroamerykanów. W działaniach o charakterze agitacyjnym i propagandowym wymienione organizacje posługiwały się niejednoznacznym sloganem „czarnej siły” (ang. *black power*), który interpretowano jako podkreślenie dumy i własnej tożsamości rasowej, wezwanie do walki zbrojnej lub żądanie przejęcia kontroli nad przedsiębiorstwami, szkołami i urzędami w dzielnicach, w których większość stanowili Afroamerykanie⁶². W październiku 1966 r. w Oakland w stanie Kalifornia Bobby Seale (1936–) i Huey Newton (1942–1989) założyli organizację o charakterze zbrojnym o nazwie Partia Czarnych Panter. Jej kierownictwo jako podstawę działania przyjęło marksistowsko-leninowską koncepcję walki rewolucyjnej z kapitalizmem i imperializmem. Tą walką miała kierować partia zawodowych rewolucjonistów wzorowana na RKP(b). Jako sojuszników swojej sprawy przywództwo wskazało Chiny, Kubę, Związek Sowiecki oraz inne państwa bloku komunistycznego⁶³.

Tego rodzaju organizacje znalazły się w kręgu zainteresowania organów bezpieczeństwa i wywiadu Związku Sowieckiego ze względu na ich rewolucyjny i destrukcyjny potencjał, który z powodzeniem mógł być wykorzystany do realizacji geopolitycznych celów Kremla. W dniu 22 lutego 1946 r. George Frost Kennan, amerykański *chargé d'affaires ad interim*⁶⁴ w Moskwie, nadał do Departamentu Stanu USA depezę nr 511, która przeszła do historii jako tzw. długi telegram. Jest to analiza głównych kierunków polityki zagranicznej ZSRS oraz metod i środków ich realizacji⁶⁵.

⁶² M.A. Jones, *Historia USA*, Gdańsk 2002, s. 639–640; E.W. Wolfstein, *The Victims of Democracy: Malcolm X and the Black Revolution*, Berkeley–Los Angeles–London 1981, s. 3–22.

⁶³ *United States. Congress USA. House. Committee on Internal Security. The Black Panther Party. Its Origin And Development As Reflected In Its Official Weekly Newspaper, The Black Panther, Black Community News Service Staff Study, Ninety-First Congress, Second Session*, Washington 1970, s. 38–39.

⁶⁴ *Chargé d'affaires ad interim* (tymczasowy) – to najwyższy stopniem członek personelu dyplomatycznego misji dyplomatycznej, który na co dzień pełni funkcję zastępcy ambasadora, powołany tymczasowo na szefa stałego przedstawicielstwa dyplomatycznego (na czas nieobecności stałego szefa ambasady). Zob. B. Dobrzańska, M. Sitek, *Mini leksykon dyplomatyczny*, Józefów 2011, s. 13.

⁶⁵ E.E. Spalding, *The First Cold Warrior: Harry Truman, Containment, and the Remaking of Liberal Internationalism*, Lexington 2006, s. 32–35; R.H. Ulmann, *The Fiftieth Anniversary of the Long Telegram: A Conversation with George Kennan*, „The Princeton University Library Chronicle” 2005, nr 66, z. 2, s. 329–370.

W dokumencie odnotowano, że głównym celem Kremla jest wzmocnienie pozycji ZSRS na arenie międzynarodowej i jednocześnie osłabienie państw kapitalistycznych. W związku z tym działania Sowietów oraz ich zagranicznych sojuszników powinny zostać ukierunkowane m.in. na kreowanie, pogłębienie i wykorzystanie różnic i konfliktów pomiędzy mocarstwami zachodnimi. Jednym z głównych celów takich działań było osłabienie zdolności obronnych największych państw kapitalistycznych, czemu miała służyć m.in. dezintegracja zachodnich społeczeństw przez inspirowanie i wykorzystanie niepokojów na tle etnicznym, rasowym i narodowościowym. Aby je spowodować, wykorzystywano wszystkich tych, którzy mieli poczucie, że są dyskryminowani ze względu na rasę i status ekonomiczny. Należało ich tylko zachęcić do tego, aby domagali się sprawiedliwości nie na drodze negocjacji i kompromisu, ale prowokacji i przemocy skierowanej przeciwko innym grupom społecznym lub władzom państwowym. W ten sposób biedni mieli zwrócić się przeciwko bogatym, czarni przeciwko białym, emigranci przeciwko ludności miejscowej itd.⁶⁶

W nomenklaturze sowieckich organów bezpieczeństwa tego rodzaju przedsięwzięcia określano jako środki (działania) aktywne (ros. *активные мероприятия*). Genezę i znaczenie tego pojęcia, które nawiązywało do koncepcji permanentnej rewolucji Lwa Trockiego i uzasadniało agresywną politykę ekspansji komunizmu prowadzoną przez realizację długofalowej strategii wojny psychologicznej z Zachodem, w wyczerpujący sposób przedstawił w 1988 r. Stanisław Lewczenko, funkcjonariusz Służby „A” I Zarządu Głównego KGB. Według niego:

(...) termin „środki (działania) aktywne” pojawił się w latach 50. XX w., czyli w okresie, który Amerykanie nazywają zimną wojną, jakkolwiek sowieckie przywództwo wykorzystywało je od siedmiu dekad, czyli od początku istnienia Związku Sowieckiego. Są to jawne i tajne techniki wywierania wpływu na działanie i zachowanie poszczególnych państw. Działania aktywne stosowano w celu podważenia zaufania obywateli do politycznego przywództwa kraju, zniszczenia wiarygodności rządu lub narodu, zakłócenia stosunków pomiędzy państwami. Przez wykorzystanie środków (działań) aktywnych podejmowano próby wypaczenia percepcji wydarzeń lub znaczenia tych wydarzeń w świadomości opinii publicznej. Środki aktywne mogły być jawne lub tajne. Znakomitym przykładem jawnych środków aktywnych są oficjalnie sponsorowane programy wymiany dla studentów i grup kulturowych, co służyło celom propagandy. Natomiast tajne środki aktywne obejmowały rozpowszechnianie dezinformacji, fałszerstw, infiltrację środowisk politycznych i biznesowych, organizacji publicznych, środków masowego przekazu, dywersję itd. Większość czasu przepracowałem w Służbie Środków Aktywnych I Zarządu Głównego KGB, która jest też określana jako Służba „A” i stanowi jeden z najważniejszych elementów KGB. Ścisłe współpracuje z Wydziałem Międzynarodowym Komunistycznej Partii Związku Sowieckiego. W czasach, w których

⁶⁶ 862.00/2-2246: *Telegram. The Chargé in the Soviet Union (Kennan) to the Secretary of State, w: United States Department of State. Foreign Relations of the United States, 1946. Vol. 6, Eastern Europe. The Soviet Union, Washington 1969, s. 698, 701, 705.*

pełniłem służbę, termin „działania aktywne” stosowano w celu odróżnienia operacji wywierania wpływu od szpiegostwa i kontrwywiadu, znaczenie tego terminu nie ogranicza się jednak tylko do samych służb wywiadowczych. Sowieckie środki (działania) aktywne obejmują raczej działalność praktycznie każdego elementu sowieckiej partii komunistycznej i struktur państwa. Są uważane za wartościowe uzupełnienie tradycyjnej dyplomacji (tłum. aut.)⁶⁷.

Prowadzenie działań aktywnych mających na celu kreowanie i wykorzystywanie konfliktów na tle rasowym w Stanach Zjednoczonych przez służby wywiadowcze Związku Sowieckiego i innych państw komunistycznych potwierdził Ladislav Bittman, który w latach 1954–1968 pełnił służbę w I Zarządzie czechosłowackiej Służby Bezpieczeństwa (czech. Státní bezpečnost, StB). Bittman pod nadzorem KGB uczestniczył w 1965 r. w przygotowaniu długoterminowego planu tego rodzaju przedsięwzięć, które miały zostać zrealizowane przez czechosłowackie służby specjalne. Celem tych działań miało być wyrobienie negatywnego stosunku opinii publicznej do polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych, doprowadzenie do ich izolacji na arenie międzynarodowej oraz niedopuszczenie do współpracy pomiędzy USA i krajami Trzeciego Świata⁶⁸. Analogicznie jak miało to miejsce w okresie międzywojennym, Związek Sowiecki wykorzystywał do realizowania takich operacji wpływu służby wywiadowcze oraz amerykańską partię komunistyczną, których celem było aktywizowanie i radykalizowanie działalności poszczególnych osób i organizacji ekstremistycznych, takich jak Partia Czarnych Panter, Ku-Klux-Klan i innych, a także organizowanie prowokacji mających na celu eskalację przemocy i konfliktów pomiędzy grupami etnicznymi i narodowymi.

W związku z tym należy przedstawić przebieg kilku tego rodzaju operacji. Ze względu na to, że próby pozyskania Martina Luthera Kinga zakończyły się niepowodzeniem, w KGB postanowiono zastąpić go przywódcą bardziej radykalnym i uległym wobec Sowietów, który byłby zdolny zmobilizować Afroamerykanów do bardziej stanowczych działań przeciwko rządowi Stanów Zjednoczonych. W tym celu Służba „A” I Zarządu Głównego KGB starała się wykorzystać zamieszki na tle rasowym, które wybuchły 11 sierpnia 1965 r. w Watts, dzielnicy Los Angeles, z powodu postrzelenia 21-letniego Marquette’a Freya przez oficera policji Lee Minikusa. W wyniku starć zginęło 36 osób, 1032 zostały ranne, a szkody materialne oszacowano na 40 mln dolarów. W KGB zakładano, że eskalacja przemocy spowoduje odsunięcie Kinga przez radykalnych aktywistów, takich jak Stokely Carmichael, który na wiecu w Hanoi wzywał do obalenia władzy w USA przez wywołanie zbrojnej rewolucji⁶⁹. Tak się jednak nie

⁶⁷ S. Levchenko, *On the Wrong Side. My Life in the KGB*, Washington 1988, s. 236–237.

⁶⁸ L. Bittman, *The KGB and Soviet Disinformation. A Insider's View*, Washington 1985, s. 46–47.

⁶⁹ Ch. Andrew, V. Mitrokhin, *The Sword and the Shield: The Mitrokhin Archive and the Secret History of the KGB*, New York 1999, s. 237; J.A. Colaiaco, *Martin Luther King, Jr. Apostle of Militant Nonviolence*, London 1993, s. 183; S.L. Danver, *Revolts, Protests, Demonstrations, and Rebellions in American History. An Encyclopedia*, t. 3, Santa Barbara–Denver–Oxford 2011, s. 965–987.

stało, dlatego też w sierpniu 1967 r. centrala KGB zatwierdziła plan przedsięwzięć operacyjnych sporządzony przez zastępcę naczelnika Służby „A” I Zarządu Głównego KGB Jurija Modina (1921–2007)⁷⁰. Plan zakładał zdyskredytowanie Kinga i jego współpracowników przez opublikowanie w prasie krajów afrykańskich artykułów ukazujących go jako „wujka Toma” (określenie „wuj Tom” ma konotacje negatywne, sugeruje uległość wobec białych), który w zamian za dotacje otrzymywane potajemnie od administracji prezydenta Richarda Nixona prowadzi działania zmierzające do osłabienia ruchu obrony praw obywatelskich i oddania go pod kontrolę rządu. Artykuły o tej treści miały zostać przedrukowane w prasie amerykańskiej, co miało spowodować podważenie zaufania do Kinga, a w konsekwencji – pozbawienie go roli przywódcy. Analogicznie jak w przypadku chłopców ze Scottsboro, operacji wymierzonej w Kinga miały towarzyszyć działania podważające wizerunek Stanów Zjednoczonych na arenie międzynarodowej. Były one następujące:

- organizowanie, przy wykorzystaniu zasobów rezydentur KGB w USA, wydawania publikacji i kolportażu broszur, ulotek i petycji zawierających treści potępiające politykę administracji prezydenta Nixona wobec Afroamerykanów przez ujawnianie i eksponowanie rzekomo brutalnych metod amerykańskiego rządu wykorzystywanych w celu zneutralizowania pokojowego ruchu na rzecz walki o prawa uciśnionej mniejszości;
- inspirowanie za pośrednictwem dostępnych aktywów i agentury wpływu publicznych oświadczeń wybitnych przedstawicieli środowiska prawniczego, których celem było podważenie legalności działań administracji prezydenta Nixona wobec Afroamerykanów;
- prowadzenie operacji dezinformacyjnych polegających na tworzeniu i dystrybucji nielegalnymi kanałami dokumentów i materiałów zawierających dowody rzekomego spisku zawiązanego przez pravicowe i antykomunistyczne organizacje John Birch Society i Minutemen, który zakładał fizyczną likwidację czołowych przywódców ruchu Afroamerykanów w USA⁷¹.

Zabójstwo Martina Luthera Kinga dokonane 4 kwietnia 1968 r. spowodowało zmianę taktyki KGB. Odtąd, zamiast dyskredytować jego osobę przez porównywanie go do „wujka Toma”, w publikacjach inspirowanych przez Służbę „A” przedstawiano go jako męczennika „ruchu wyzwolenia” Afroamerykanów. Rozpowszechniano także teorie spiskowe, które zakładały, że King został zamordowany w wyniku spisku białych rasistów za przyzwoleniem władz. Jednocześnie KGB wdrożyło wiele działań aktywnych

⁷⁰ Szerzej na temat J. Modina zob. А. Диденко, В. Величко, *Разведка и контрразведка в лицах. Энциклопедический словарь российских спецслужб*, Москва 2002, s. 340–341; Ю.И. Модин, *Судьбы разведчиков. Мои кембриджские друзья*, Москва 1997. Por. przekład na język polski: Y. Modin, *Moja piątka z Cambridge*, Warszawa 2015.

⁷¹ Ch. Andrew, V. Mitrokhin, *The Sword and the Shield...*, s. 237. Szerzej na temat hipotez i niejasności dotyczących kontaktów Martina Luthera Kinga z KGB zob. P.H. Melanson, *The Martin Luther King Assassination. New Revelations on the Conspiracy and Cover-Up, 1968–1991*, New York 1994, s. 165.

mających na celu osłabienie wewnętrznej spójności Stanów Zjednoczonych i podważenie ich międzynarodowej reputacji przez podżeganie do przestępstw na tle nienawiści z pobudek rasistowskich. W 1971 r. szef KGB Jurij Andropow (1914–1984) osobiście zatwierdził operację dezinformacyjną polegającą na sfabrykowaniu broszur zawierających rasistowskie obelgi, rzekomo wytworzonych przez Żydowską Ligę Obrony – prawicową, paramilitarną organizację żydowską, którą założył Meir Kahane (1932–1990)⁷². Broszury zawierały treści wzywające do kampanii przeciwko „czarnym kundlom”, które, jak twierdzono, napadały na Żydów i rabowały żydowskie sklepy. Wysłano je do organizacji paramilitarnych zrzeszających Afroamerykanów. W tym samym czasie do około sześćdziesięciu fundacji i stowarzyszeń działających na rzecz praw dla ludności czarnoskórej trafiły listy sfałszowane przez KGB, zawierające nieprawdziwe szczegóły dotyczące okrucieństw popełnionych przez działaczy Ligi wobec Afroamerykanów i wezwania do zemsty na Kahane oraz jego współpracownikach.

Żydowską Ligę Obrony postanowiono wykorzystać również w operacji o kryptonimie „Pandora”, której pomysłodawcą był Anatolij Kiriejew (1923–1990). W latach 1967–1974 pełnił on funkcję naczelnika Wydziału I (zajmującymi się takimi państwami i regionami, jak USA, Kanada, Ameryka Łacińska) I Zarządu Głównego KGB, a w latach 1987–1990 kierował pracami przedstawicielstwa KGB przy MSW PRL w Warszawie⁷³. Funkcjonariuszom rezydentury KGB w Nowym Jorku polecono podłożyć paczki zawierające ładunki wybuchowe z opóźnionym zapłonem w dzielnicy zamieszkałej przez Afroamerykanów. Głównym celem zamachu, osobiście wybranym przez Kiriejewa (w latach 50. XX w. pełnił służbę w rezydenturach MGB-KGB w Waszyngtonie i Nowym Jorku), miała być jedna ze szkół wyższych. Po wybuchu funkcjonariusze rezydentury mieli wykonać anonimowe telefony do kilku organizacji działających na rzecz wyzwolenia Afroamerykanów, informując, że za zamachem stoi Żydowska Liga Obrony⁷⁴. Podobny schemat działania zastosowano w celu dyskredytacji Letnich Igrzysk Olimpijskich, które odbywały się w Los Angeles od 28 lipca do 12 sierpnia 1984 r. Krótco po ogłoszeniu przez ZSRS bojkotu igrzysk z placówek pocztowych znajdujących się stanach Virginia i Maryland wysłano do 20 reprezentacji

⁷² Żydowska Liga Obrony (ang. Jewish Defence League) została utworzona w 1968 r. w celu ochrony Żydów na Brooklynie przed atakami, głównie ze strony Afroamerykanów. W styczniu 1971 r. aktywiści Ligi przeprowadzili zamach bombowy na sowiecki ośrodek kultury w Waszyngtonie. Liga dokonywała ataków na przedstawicielstwa oraz instytucje ZSRS, a także niektórych krajów zachodnioeuropejskich i arabskich. Obiektem ataków stali się także politycy oskarżani o antysemityzm (wśród nich Jesse Jackson), instytucje (np. Institute for Historical Review), naziści z czasów II wojny światowej oraz organizacje proarabskie. Ligę osłabiła fala aresztowań w 1987 r. Obecnie doszło do odrodzenia organizacji, która ma kilka przedstawicielstw w krajach z liczną diasporą żydowską. Od 2013 r. jej filia istnieje również w Polsce. Zob. J. Tomasiewicz, *Terroryzm na tle przemocy politycznej (zarys encyklopedyczny)*, Katowice 2000, s. 207; B.J. Balleck, *Hate Groups and Extremist Organizations in America*, Santa Barbara 2019, s. 163–165.

⁷³ А. Диенко, В. Величко, *Разведка и контрразведка...*, s. 226; А.И. Колпакиди, *Энциклопедия секретных служб России...*, s. 567.

⁷⁴ Ch. Andrew, V. Mitrokhin, *The Sword and the Shield...*, s. 238.

olimpijskich z krajów Afryki i Azji ulotki, sporządzone rzekomo przez Ku-Klux-Klan. Zawierały one obelgi (np. „czarne małpy”) i groźby zastrzelenia sportowców pochodzących z tych krajów. Celem tej operacji było zmuszenie części uczestników do zbojkotowania olimpiady, a także przekonanie opinii publicznej, że Stany Zjednoczone nie są w stanie zapewnić bezpieczeństwa jej uczestnikom. Śledztwo FBI wykazało błędy językowe i rusycyzmy w treści ulotek, które następnie zostały ujawnione przez zachodnią prasę. Żadna z ekip nie wycofała się z udziału w igrzyskach. Agencja TASS, nawet pomimo fiaska operacji, opublikowała poprawioną treść ulotek, próbując w ten sposób nadać materiałom dezinformującym jak najszerzy rezonans⁷⁵.

Kulisy przygotowywania i prowadzenia działań aktywnych, których celem było wykorzystanie napięć rasowych w Stanach Zjednoczonych, przedstawił generał Oleg Kaługin, pełniący służbę jako oficer operacyjny rezydentury KGB w Nowym Jorku (1960–1964), a następnie jako zastępca rezydenta KGB do spraw wywiadu politycznego w rezydenturze w Waszyngtonie (1965–1970) i korespondent Radia Moskwa⁷⁶. Według niego działania KGB zmierzające do radykalizowania mniejszości narodowych i etnicznych, głównie Afroamerykanów, były następujące:

Chociaż od wczesnych lat byłem zaangażowany w tajne operacje w Nowym Jorku, stając się celem kilku kombinacji operacyjnych FBI, to zajmowałem się głównie pozyskiwaniem informacji z zakresu wywiadu politycznego, głównie ze źródeł publicznie dostępnych. Byliśmy także zaangażowani w liczne działania aktywne, w ramach których rozpowszechnialiśmy dezinformację, przysparzając wielu kłopotów żydowskiej i murzyńskiej społeczności. (...). Nasze kampanie prowadzone w ramach środków aktywnych nie dyskryminowały nikogo ze względu na rasę, wyznanie czy kolor skóry: wykorzystywaliśmy wszystkich! Aby pokazać, że Stany Zjednoczone nie są gościnnym krajem dla Żydów, pisaliśmy antysemitki listy do ich przywódców w Ameryce. Moi koledzy opłacali amerykańskich agentów, aby malowali swastyki na synagogach w Nowym Jorku i Waszyngtonie. Nasza rezydentura w Nowym Jorku zatrudniała nawet ludzi, którzy dopuszczali się profanowania cmentarzy żydowskich. Informacjami o tych występach dzieliłem się ze swoimi słuchaczami w Moskwie, którzy słuchając moich audycji, dziękowali w duchu towarzysowi Leninowi, że urodzili się w socjalistycznym raju, a nie w siedlisku napięć rasowych, takim jak Stany Zjednoczone. (...). Nasze działania aktywne w Nowym Jorku obejmowały również infiltrację lewicowych i murzyńskich ruchów nacjonalistycznych. Ja i moi koledzy mieliśmy bardzo dobre kontakty w kilku murzyńskich organizacjach, finansowałem nawet jeden afroamerykański dziennik – „The Liberator”. Zamieszczaliśmy tam historie opisujące

⁷⁵ *United States Department of State. Active Measures: A Report on the Substance and Process of Anti-U.S. Disinformation and Propaganda Campaigns*, Washington 1986, s. 54–57; T. Rid, *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare*, New York 2020, s. 131.

⁷⁶ L. Pawlikowicz, *Pion kontrwywiadu zagranicznego I Zarządu Głównego Komitetu Bezpieczeństwa Państwowego (przy Radzie Ministrów) ZSRR w latach 1954–1991 – funkcje, struktury i kadry. Zarys problematyki*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2012, nr 7, s. 206.

jak to Stany Zjednoczone stały po stronie rasistowskiego reżimu w Południowej Afryce oraz jak Związek Radziecki rozwiązywał swoje problemy rasowe. Zaprzyjaźniłem się nawet z jednym z redaktorów „The Liberator” i poszedłem z nim kilka razy do paru klubów w Harlemie, gdzie byłem jedynym białym człowiekiem. Wiedziałem, że nasza propaganda wyolbrzymia zakres rasizmu w Ameryce, ale widziałem też na własne oczy rażącą dyskryminację Murzynów. Nie miałem żadnych skrupułów, aby narobić jak najwięcej kłopotów rządowi Stanów Zjednoczonych. To była część mojej pracy (tłum. aut.)⁷⁷.

Szczegółowe wytyczne dotyczące kierunków i metod sterowania przez KGB działalnością Partii Czarnych Panter zawiera pismo *O wsparciu radykalnej murzyńskiej organizacji Czarne Pantery* z 28 kwietnia 1970 r., skierowane przez szefa KGB Jurija Andropowa do Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Związku Sowieckiego. Andropow wskazuje w nim, że organizacja Czarne Pantery stała się przedmiotem surowych represji ze strony władz Stanów Zjednoczonych oraz FBI, przekonanych, że jest ona poważnym zagrożeniem bezpieczeństwa kraju. Prowokacje policyjne i procesy sądowe wytaczane Czarnym Panterom, a także szerokie nagłośnienie działań porządkowych wobec aktywistów tej organizacji, prowadzonych przez władze, przyczyniły się do wyraźnego wzrostu autorytetu Czarnych Panter w „kręgach postępowych” USA. Przy uwzględnieniu tego, że organizacja była dla amerykańskiego rządu dynamiczna i niebezpieczna, KP USA starała się oddziaływać na nią w kierunku pożądanym przez Sowietów. Według Andropowa ta polityka partii komunistycznej przynosiła pozytywne rezultaty, ponieważ w szeregach Czarnych Panter zarysowała się tendencja do poszerzania współpracy z przeciwnikami Stanów Zjednoczonych. W związku z tym, że ożywienie ruchu protestu Afroamerykanów stwarzało rządowi USA określone trudności i odwracało uwagę administracji prezydenta Nixona od aktywnej polityki zagranicznej, należało uznać za celowe podjęcie wielu kroków zmierzających do zintensyfikowania i rozszerzenia tego ruchu. W tym celu Andropow zaproponował, aby przez kontakty KGB w krajach Afryki inspirować wystąpienia działaczy politycznych i społecznych, przygotowywać petycje organizacji młodzieżowych, związkowych i nacjonalistycznych oraz zgłaszać postulaty i deklaracje w obronie praw Afroamerykanów adresowane do ONZ, przedstawicielstw USA w tych krajach i rządu USA. Należało też publikować w prasie krajów afrykańskich artykuły i listy oskarżające amerykański o ludobójstwo. Andropow polecił, aby

⁷⁷ O. Kalugin, *Spymaster. My Thirty-two Years in Intelligence and Espionage Against the West*, New York 2009, s. 35, 54–55. Chodzi prawdopodobnie o miesięcznik „The Liberator” wydawany w latach 1960–1971, który łączył radykalne dziennikarstwo z aktywizmem politycznym i rozposzechniał treści kontrkulturowe i rewolucyjne, co miało na celu pobudzenie Afroamerykanów do działalności politycznej. Zob. Ch.M. Tinson, *Radical Intellect: Liberator Magazine and Black Activism in the 1960s*, Chapel Hill 2017, s. 74–185. Na łamach czasopisma publikowano także kontrowersyjne treści, jak choćby artykuł Eddiego Ellisa, który według pisarza Jamesa Baldwina i aktora Ossiego Davisa „(...) wzywał wręcz do wojny przeciwko Żydom”. Zob. *Prominent Negroes Condemn Negro Anti-semitism. Quit the ‘Liberator’*, „Jewish Telegraphic Agency Daily News Bulletin” 1967, nr 34, z. 40, s. 3.

za pośrednictwem kontaktów KGB w Nowym Jorku i Waszyngtonie wpłynąć na Czarne Pantery w celu zmobilizowania ich członków do kierowania do ONZ oraz innych organizacji międzynarodowych petycji z prośbami o pomoc w przerwaniu „polityki ludobójstwa”, prowadzonej przez władze Stanów Zjednoczonych wobec Afroamerykanów. Zakładał, że dzięki takim działaniom uda się zaktywizować opinię publiczną w USA oraz innych krajach do obrony praw czarnoskórych obywateli Ameryki i tym samym zachęcić Czarne Pantery do nasilenia walki⁷⁸. Bojownicy z Partii Czarnych Panter byli także dyskretnie wspierani przez służby specjalne pozostałych państw bloku komunistycznego, co potwierdzają m.in. materiały archiwalne Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego NRD. W dniu 19 listopada 1970 r. doszło do incydentu w amerykańskiej bazie wojskowej w Ramstein. Trzech członków Partii Czarnych Panter otworzyło ogień do niemieckiego wartownika. Żołnierz został ranny, a zamachowcy zbiegli. Dwoch udało się ująć, ale trzeci, były amerykański żołnierz David Jenkins, zdołał uciec. Z pomocą dwóch zachodniemieckich zwolenników Partii Czarnych Panter Jenkins miał zostać przewieziony do NRD, a stamtąd – przez lotnisko w Berlinie Wschodnim – z Schönefeld do Algierii. Dwa dni później funkcjonariusze Stasi podczas rutynowej kontroli paszportowej na przejściu granicznym Helmstedt-Marienborn znaleźli Jenkinsa w bagażniku samochodu. Następnie przewieziono go wraz z dwójką towarzyszy do konspiracyjnego obiektu krypt. „Loburg” na przesłuchanie. Administracja dystryktu Stasi w Magdeburgu zarejestrowała te osoby i zgłosiła „incydent” do centrali w Berlinie. Na szczeblu centralnym rozważano warianty różnych działań: Czy opisane tło zdarzenia było prawidłowe? Na jakich warunkach możliwy byłby wyjazd Jenkinsa do Algierii? Jakich konsekwencji należy się spodziewać, jeśli pomoc Stasi w ucieczce Jenkinsa została by upubliczniona? Amerykanin ponad trzy tygodnie czekał na decyzję dotyczącą swojej przyszłości. Dopiero w drugim tygodniu grudnia minister Erich Mielke⁷⁹ osobiście podpisał decyzję, w której zezwolono Jenkinsowi na wyjazd do Algierii. Według dokumentów lot z Schönefeld do Algieru odbył się „bez incydentów” 13 grudnia 1970 r. W ten sposób tajna policja NRD pomogła członkowi Partii Czarnych Panter, który popełnił przestępstwo w RFN, uniknąć procesu i kary. Sąd w Zweibrücken skazał dwóch schwytanych współników Jenkinsa w lipcu 1971 r. na karę grzywny i pobyt w więzieniu. Tożsamość Jenkinsa pozostawała nieznana opinii publicznej aż do czasu otwarcia akt Stasi⁸⁰.

⁷⁸ *Записка КГБ в ЦК № 1128-А от 28.04.1970. о поддержке радикальной негритянской организации „Черные пантеры”*, <http://www.bukovsky-archives.net/pdfs/usa/ter70-2.pdf> [dostęp: 24 VIII 2020]. Por. V. Bukovsky, *Judgment in Moscow. Soviet Crimes and Western Complicity*, London 2019, s. 28–29.

⁷⁹ Erich Fritz Emil Mielke (ur. 28 XII 1907 r. w Berlinie, zm. 21 V 2000 r. w Berlinie) – niemiecki polityk i komunista, który w latach 1953–1989 kierował Ministerstwem Bezpieczeństwa Państwowego Niemieckiej Republiki Demokratycznej, powszechnie znanym jako Stasi. Zob. J. Gieseke, *Mielke, Erich*, w: *Das MfS-Lexikon. Begriffe, Personen und Strukturen der Staatssicherheit der DDR*, R. Engelmann i in. (red.), Berlin 2016, s. 230–232.

⁸⁰ J. Stadt, *Die Flucht des Schwarzen Panthers. Im Kofferraum von Frankfurt via GÜST-Marienborn nach Afrika*, „Zeitschrift des Forschungsverbundes SED-Staat” 2008, nr 24, s. 86–95.

Perspektywa wykorzystania wewnątrzpaństwowego konfliktu na tle rasowym jako czynnika dezintegracji Stanów Zjednoczonych po zakończeniu zimnej wojny znalazła uznanie w publikacjach Igora Panarina (od 1976 r. Panarin pełnił służbę w KGB, a od 1991 r. – w Federalnej Agencji ds. Komunikacji Rządowej i Informacji), którego prace legły u podstaw doktryny bezpieczeństwa informacyjnego Federacji Rosyjskiej i uzasadniały konieczność prowadzenia wojny informacyjnej przeciwko Zachodowi⁸¹. W dniu 9 września 1998 r. w Linz (Austria), na konferencji „Wojna informacyjna”, Panarin przedstawił scenariusz rozpadu Stanów Zjednoczonych na sześć części (Alaska, Hawaje, Republika Teksasu, Strefa Oceanu Spokojnego, Ameryka Atlantycka, Stany Północne na granicy z Kanadą)⁸². Prognozował zmiany gospodarcze i demograficzne, które miałyby doprowadzić do kryzysu politycznego. Wówczas zamożniejsze stany, odłączając się od unii, miałyby wstrzymać fundusze rządowi federalnemu, co w lecie 2010 r. miało doprowadzić do niepokojów społecznych, wojny domowej, podziałów narodowych oraz interwencji obcych mocarstw. W jej wyniku „Republika Kalifornijska” miała się znaleźć w strefie wpływów Chin, „region Teksasu” – pod władzą Meksyku, Alaska powróciłaby pod kontrolę Rosji, Hawaje – pod rządy Japonii lub Chin, państwa wybrzeża wschodniego powinny przystąpić do Unii Europejskiej, a środkowo-północne części USA mogłyby stopniowo przyłączać się do Kanady. Wojna domowa miała wybuchnąć z przyczyn psychologicznych, ekonomicznych i politycznych, takich jak masowa imigracja, upadek gospodarczy oraz moralna degradacja społeczeństwa. Wśród czynników psychologicznych Panarin wymienił m.in. choroby psychiczne, homoseksualizm i „wojnę kultur”, które według niego stopniowo zniszczą amerykańskie społeczeństwo niczym korozja. Podkreślał, że pomimo formalnej równości i przestrzegania praw człowieka różnice na tle rasowym, narodowościowym i etnicznym w Stanach Zjednoczonych powodują przemoc i przestępczość. Ponadto wskazał, że w USA istnieje poważny czynnik dezintegracyjny w postaci ponad 500 organizacji neonazistowskich, antysemickich i separatystycznych. Według niego w stanie Nowy Jork działała 50 organizacji „faszystowskich”, a separatyści opowiadający się za niepodległością Teksasu mieli planować zabójstwo prezydenta Billa Clintona⁸³. Wystąpienie Panarina, który wówczas zajmował stanowisko wykładowcy Akademii FSB, spotkało się z ostrą krytyką amerykańskich ekspertów i dziennikarzy⁸⁴. Pomimo to, w 2011 r., w wywiadzie

⁸¹ M. van Herpen, *Putinism: The Slow Rise of a Radical Right Regime in Russia*, London 2013, s. 82–83.

⁸² И.Н. Панарин, *Мир после кризиса, или Что дальше?*, Москва 2011, s. 10.

⁸³ Tamże, s. 18–19, 25, 27.

⁸⁴ Tamże, s. 31 i nast. Warto odnotować, że sam Panarin określił swoje wystąpienie w Linz jako „aktywną operację informacyjną”, zob. tamże, s. 19. Tezy, które sformułował, były i nadal są rozpowszechniane przez rosyjskie media nie tylko w kraju, lecz także za granicą. Jego wywiad dla rosyjskiego dziennika został przetłumaczony przez państwową agencję prasową na cztery języki. Panarin występował w kanałach telewizyjnych kontrolowanych przez państwo, a jego wystąpienia tłumaczono i przekazywano lokalnej i światowej opinii publicznej w języku rosyjskim, angielskim i arabskim. Celem wystąpienia w Linz było prawdopodobnie podważenie pozycji

dla stacji RT, Panarin nawiązał do swojej prognozy, którą uznał za aktualną. Według niego czas pokazał, że Stany Zjednoczone nadal nie mogą rozwiązać problemów gospodarczych i społecznych, a kryzys ekonomiczny z 2008 r. jeszcze bardziej je pogłębił. Co więcej, stwierdził, że USA mogą stać w obliczu „bałkanizacji” i „drugiej wojny domowej”, którą w 2020 r. wywołają konflikty na tle rasowym (sic!)⁸⁵.

Mapa 2. „Bałkanizacja” Stanów Zjednoczonych według Igora Panarina.

Źródło: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Panarin.svg>. Autor mapy – Richard Conn Henry [dostęp: 27 VIII 2020].

Scenariusz „bałkanizacji” Stanów Zjednoczonych mają zrealizować m.in. różne organizacje ekstremistyczne. W dniu 12 marca 2020 r. na łamach dziennika „The New York Times” opublikowano artykuł dotyczący roli rosyjskich służb specjalnych oraz

międzynarodowej USA przez wskazanie opiniotwórcemu gronu ekspertów obecnemu na konferencji, że Stany Zjednoczone to kraj niestabilny, chylący się ku upadkowi, którego potęgą jest iluzoryczna. Z drugiej strony należy podkreślić, że analiza autorstwa Panarina, jakkolwiek kontrowersyjna, zwraca uwagę na konkretne środowiska, które znajdują się w kręgu zainteresowań rosyjskich służb wywiadowczych co najmniej od lat 20. XX w. Tę opinię potwierdza także Aleksandr Dugin, który w swoim fundamentalnym dziele pt. *Podstawy geopolityki*, zalecanym jako podręcznik w rosyjskich akademiach wojskowych i dyplomatycznych, podkreślił, że szczególnie ważne jest spowodowanie geopolitycznej niestabilności w amerykańskich stosunkach wewnętrznych przez popieranie i umacnianie wszelkiego rodzaju separatyzmów, różnych konfliktów etnicznych, społecznych i rasowych, wszystkich ruchów dysydenckich, ekstremistycznych, rasistowskich i grup sekciarskich, które destabilizują wewnętrzne procesy polityczne w Stanach Zjednoczonych. Ma to służyć przeciwstawieniu się amerykańskiej potędze na wszystkich poziomach i we wszystkich regionach Ziemi, przez podejmowanie prób maksymalnego osłabienia, zdemoralizowania, deprecji i ostatecznego pokonania wroga. Zob. А.Г. Дугин, *Основы geopolityки*, Москва 1997, s. 248, 366–367.

⁸⁵ *US Breakup: Myth or Reality?*, <https://www.rt.com/russia/panarin-usa-collapse-economy-905/> [dostęp: 26 VIII 2020]. Panarin szerzej rozwinął swoją hipotezę w następujących monografiach: И.Н. Панарин, *Крах доллара и распад США*, Москва 2009 oraz И.Н. Панарин, *Крах доллара и распад США 2.0.*, Москва 2019.

środków masowego przekazu w podsycaniu napięć na tle rasowym przed listopadowymi wyborami prezydenckimi w Stanach Zjednoczonych. Odnotowano, że Służba Wywiadu Zagranicznego FR podjęła działania na znacznie większą skalę niż miało to miejsce podczas kampanii przed wyborami prezydenckimi w 2016 r. Wówczas inspirowała napięcia pomiędzy mniejszościami przez tworzenie fałszywych kont ruchu Black Lives Matter w mediach społecznościowych oraz rozpowszechnianie dezinformacji w celu zniechęcenia czarnoskórych wyborców do wzięcia udziału w głosowaniu. Obecnie, według autorów artykułu, wysiłki rosyjskiego wywiadu koncentrują się głównie na podżeganiu grup zwolenników białej supremacji do przemocy fizycznej, co odbywa się m.in. przez inspirowanie ich członków do coraz agresywniejszego szerzenia „mowy nienawiści”. Ujawniono, że w związku z tym amerykańscy śledczy prowadzą postępowanie dotyczące źródeł finansowania jednej z organizacji neonazistowskich i jej powiązań z Federacją Rosyjską⁸⁶. Chodzi o organizację o nazwie Baza (The Base), którą w lipcu 2018 r. założył obywatel USA Rinaldo Nazzaro. Obecnie Nazzaro wraz z żoną, obywatelką Federacji Rosyjskiej, zamieszkuje w ekskluzywnej posiadłości w centrum Sankt Petersburga, zakupionej na nazwisko żony w lipcu 2018 r., czyli w tym samym miesiącu, w którym według FBI utworzono Bazę. Zgodnie z doniesieniami prasowymi powołującymi się na FBI Nazzaro, występując pod pseudonimami „Norman Spear” i „Roman Wolf”, kieruje działaniami organizacji za pośrednictwem mediów społecznościowych i aplikacji szyfrujących wiadomości. W Internecie, pozując w koszulce z wizerunkiem prezydenta Władimira Putina, zachęca do brania udziału w szkoleniach paramilitarnych i prowadzi zajęcia instruktazowe dotyczące wojny partyzanckiej. Zamieścił również zdjęcia i filmy autorstwa brytyjskiej grupy terrorystycznej National Action, pochwalił Al-Kaidę i zaprosił ochotników umiejących posługiwać się bronią do swojej nowej organizacji. Przed wyjazdem do Rosji Nazzaro prowadził w Nowym Jorku firmę, która oferowała możliwość skorzystania z usług grupy wykwalifikowanych ekspertów do spraw bezpieczeństwa, mających doświadczenie w wywiadzie, przeciwdziałaniu terroryzmowi i ochronie. Na witrynie firmy Omega Solutions są zamieszczone informacje, że członkowie jej personelu współpracowali z różnymi agencjami rządowymi i jednostkami wojskowymi w Iraku i Afganistanie. W grudniu 2018 r. Nazzaro nabył nieruchomość w stanie Waszyngton, która miała służyć jako centrum szkoleniowe. Dnia 16 stycznia 2020 r. trzech członków Bazy zostało aresztowanych przez FBI w Richmond w stanie Wirginia. Byli to: były oficer kanadyjskich sił zbrojnych Patrick Mathews, związany z neonazistowską organizacją terrorystyczną Atomwaffen Division, Brian M. Lemley i osoba o pseudonimie „William G. Billbrough IV”. Według FBI planowali oni dokonanie aktu przemocy

⁸⁶ J.E. Barnes, A. Goldman, *Extremists in US get a Prod from Moscow...*, s. 1, 5. Szerzej na temat kontaktów prawicowych organizacji ekstremistycznych z Federacją Rosyjską zob. G. Michael, *Useful Idiots or Fellow Travelers The Relationship between the American Far Right and Russia*, „Terrorism and Political Violence” 2019, nr 31 s. 72–73; M. Wendling, *Alt-Right: From Achan to the White House*, London 2018, s. 202; G. Lachman, *Dark Star Rising: Magick and Power in the Age of Trump*, New York 2018, s. 80.

podczas konkretnego wydarzenia w Wirginii, które miało się odbyć 20 stycznia 2020 r. Dokumenty sądowe przygotowane przez FBI zawierają informacje, zgodnie z którymi Baza to (...) *rasowo motywowana brutalna grupa ekstremistyczna, która stara się przyspieszyć upadek rządu Stanów Zjednoczonych, wzniecić wojnę rasową i ustanowić białe państwo etniczne*⁸⁷. Według przedstawicieli amerykańskiego wywiadu, narzędzia i metody wywierania wpływu wykorzystywane przez Rosję, w porównaniu z tymi, które stosowano w 2016 r., zostały udoskonalone. Najskuteczniejszą formą takich działań są operacje informacyjno-psychologiczne w sieci Internet. Ze względu na to, że właściciele mediów społecznościowych i portali internetowych starannie monitorują zamieszczane na nich treści, rosyjscy agenci, zamiast rozpowszechniać pożądane narracje na szeroką skalę, kierują swój przekaz do niewielkich środowisk. Wykorzystują w tym celu prywatne grupy na Facebooku i zamieszczają posty na forum obrazkowym 4chan oraz zamkniętych czatach. Co więcej, z działaniami służb specjalnych została zsynchronizowana aktywność anglojęzycznych rosyjskich mediów i agencji informacyjnych, które, analogicznie jak w 2016 r., rozpowszechniają narrację pogłębiającą podziały rasowe w amerykańskim społeczeństwie. Odbywa się to m.in. przez eksponowanie brutalności i nadużyć policji oraz przykładów rasizmu wobec Afroamerykanów pełniących służbę w armii Stanów Zjednoczonych. Według amerykańskich urzędników celem tych działań jest spowodowanie konfliktów na tle rasowym, które może doprowadzić do dezintegracji struktury społecznej kraju, a w konsekwencji – do jego destabilizacji⁸⁸.

Jak podkreślają autorzy publikacji, rosyjscy agenci radykalizują także poglądy i postawy aktywistów skupionych w grupach wyczerpujących znamiona definicji czarnego ekstremizmu⁸⁹. W raporcie prokuratora specjalnego USA Roberta Muelleira stwierdzono, że Główny Zarząd Wywiadowczy Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych

⁸⁷ D. De Simone, A. Soshnikov, A. Winston, *Neo-Nazi Rinaldo Nazzaro Running US Militant Group The Base from Russia*, <https://www.bbc.com/news/world-51236915> [dostęp: 28 VIII 2020]; T. Williams, A. Goldman, N. MacFarquhar, *Virginia Capital on Edge as F.B.I. Arrests Suspected Neo-Nazis Before Gun Rally*, <https://www.nytimes.com/2020/01/16/us/fbi-arrest-virginia-gun-rally.html> [dostęp: 28 VIII 2020]; J. Lewis i in., *White Supremacist Terror: Modernizing Our Approach to Today's Threat*, Washington 2020, s. 8–12.

⁸⁸ J.E. Barnes, A. Goldman, *Extremists in US get a Prod from Moscow...*, s. 5.

⁸⁹ Tamże, s. 1. W dokumencie z 3 VIII 2017 r. Departament ds. Zwalczenia Terroryzmu FBI zdefiniował pojęcie czarny ekstremizm (ang. *black identity extremism*, BIE) jako rodzaj aktywności osób, który w całości lub w części opiera się na nielegalnych działaniach i aktach przemocy postrzeganych jako reakcja na „rasizm” i „niesprawiedliwość” panujące w amerykańskim społeczeństwie. Czarny ekstremizm przejawia się w dążeniach do ustanowienia „małych ojczyzn”, autonomicznych instytucji społecznych, wspólnot i organizacji politycznych w Stanach Zjednoczonych. To pragnienie fizycznej i psychologicznej separacji opiera się na systemie poglądów politycznych i religijnych, który niekiedy może być ukształtowany przez przekonania o supremacji osób czarnoskórych nad resztą społeczeństwa. Zob. *Federal Bureau of Investigation. United States Department of Justice. Intelligence Assessment, (U//FOUO) Black Identity Extremists Likely Motivated to Target Law Enforcement Officers, 3 August 2017*, s. 2, <https://info.publicintelligence.net/FBI-BlackIdentityExtremists.pdf> [dostęp: 21 VIII 2020].

Federacji Rosyjskiej, czyli rosyjski wywiad wojskowy, przejawiał zainteresowanie aktywnością Black Lives Matter. W dniu 22 sierpnia 2016 r., posługując się fałszywą tożsamością hakera używającego pseudonimu Guccifer 2.0., funkcjonariusze GRU przekazali jednemu z amerykańskich dziennikarzy dokumenty dotyczące ruchu Black Lives Matter, które pozyskali z zasobów Krajowego Komitetu Partii Demokratycznej⁹⁰. Co więcej, rosyjska Agencja Badań Internetowych, wykorzystując fałszywe konta, podszywała się m.in. pod protestujących aktywistów Black Lives Matter w celu publikowania treści, które miały wzbudzać oburzenie i podgrzewać nastroje członków tych grup⁹¹. Należy podkreślić, że Black Lives Matter to w rzeczywistości kampania propagandowa, którą w 2013 r. zorganizowały Alicia Garza, Patrisse Cullors i Opal Tometi – aktywistki organizacji komunistycznych. Jej celem było wyrażenie protestu wobec uniewinnienia zabójcy Trayvona Martina. Cullors przeszła szkolenie w Centrum Strategii Środowiska Pracy (ang. Labor Community Strategy Center) – organizacji pozarządowej, której działalnością kieruje Eric Mann skazany wyrokiem z 27 września 1969 r. na rok więzienia. W latach 60. XX w. Mann był członkiem organizacji terrorystycznej Weather Underground – amerykańskiego odpowiednika Frakcji Czerwonej Armii⁹². Cullors przedstawia się jako osoba *queer*⁹³, która czerpie intelektualną inspirację z dzieł Karola Marksa, Włodzimierza Lenina i Mao Zedonga⁹⁴. W 2015 r. publicznie nawoływała do aktów przemocy przeciwko amerykańskim instytucjom rządowym: *Jeśli umrę w amerykańskim więzieniu, spalcie wszystko. Powstańcie, k... mać! To jedyny sposób, aby te sk...syny Was wysłuchały!*⁹⁵ Celem Centrum jest zintegrowanie społeczności Afroamerykanów i Latynosów skupionych w oddolnych organizacjach bazujących na tradycji antykolonialnego, antyimperialistycznego i prokomunistycznego oporu wobec „imperializmu Stanów Zjednoczonych”. Centrum, oferując zajęcia w zakresie „studium rebelii i powstań”, odwołuje się m.in. do działalności KP USA, Braterstwa

⁹⁰ U.S. Department of Justice. *Special Counsel Robert S. Mueller, III, Report On The Investigation Into Russian Interference In The 2016 Presidential Election*, vol. 1, Washington 2019, s. 43.

⁹¹ Tamże, s. 22. Szerzej na temat rosyjskiej ingerencji w amerykańskie wybory zob. M. Wojnowski, *Wybory prezydenckie jako narzędzie destabilizacji państw w teorii i praktyce rosyjskich operacji informacyjno-psychologicznych w XX i XXI w.*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2019, nr 11, s. 13–43.

⁹² *The Weather Underground. Report of the Subcommittee to Investigate the Administration of the Internal Security Act and Other Internal Security Laws of the Committee on the Judiciary, United States Senate, Ninety-fourth Congress*, Washington 1975, s. 88–89.

⁹³ *Queer* (ang. *queer* – ‘dziwny, osobliwy’) – określenie używane od lat 90. XX w. do opisywania społeczności LGBT i jej członków. Zob. B. Bielska, *Potencjał zmiany. Rezultaty działania ruchu społecznego na przykładzie aktywizmu LGBT* w Polsce*, Toruń 2018, s. 16.

⁹⁴ A. Jenkins, *Black Lives Matter Co-Founder Patrisse Cullors on Her Memoir, Her Life and What's Next for the Movement*, <https://time.com/5171270/black-lives-matter-patrisse-cullors/> [dostęp: 28 VIII 2020].

⁹⁵ F.P. Brown, *The Mask Just Got Torn Off Black Lives Matter... What's Really Going On Is Disturbing*, <https://republicbroadcasting.org/news/the-mask-just-got-torn-off-black-lives-matter-whats-really-going-on-is-disturbing/> [dostęp: 28 VIII 2020].

Afrykańskiej Krwi i Partii Czarnych Panter⁹⁶. Należy podkreślić, że zarówno Centrum Strategii Środowiska Pracy, jak i kampania Black Lives Matter, analogicznie jak to miało miejsce w latach 20. XX w., są organizacjami frontowymi marksistowsko-leninowskiej Organizacji Socjalistycznej Droga do Wolności (ang. Freedom Road Socialist Organization, FRSO), która utrzymuje przyjazne stosunki z wieloma partiami i organizacjami marksistowsko-leninowskimi na całym świecie⁹⁷. FRSO uznaje Józefa Stalina za jednego z „głównych teoretyków” marksizmu-leninizmu⁹⁸, poza Karolem Marksem, Fryderykiem Engelsem, Włodzimierzem Leninem i Mao Zedongiem⁹⁹. Uznaje też Kubę, Koreę Północną, Wietnam, Laos i Chiny za kraje socjalistyczne. Organizacja jest oskarżana przez rząd Stanów Zjednoczonych o wspieranie ruchów wyzwolenia narodowego w Palestynie, na Filipinach i w Kolumbii, takich jak Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny (LFPW), Komunistyczna Partia Filipin i Rewolucyjne Siły Kolumbii – Armia Ludowa (FARC-EP)¹⁰⁰. Trwała solidarność z ruchami narodo-wo-wyzwoleńczymi, zwłaszcza w Kolumbii i Palestynie, pozostaje charakterystyczną cechą organizacji od rozłamu w 1999 r., kiedy to FRSO rozpadła się na dwie frakcje: FRSO Fight Back i FRSO/OSCL (ang. Freedom Road Socialist Organization/hiszp. Organización Socialista del Camino Para la Libertad). Ta druga frakcja od kwietnia 2019 r. funkcjonuje jako Liberation Road. Strategia rewolucyjna FRSO w Stanach Zjednoczonych zakłada (...) *budowę strategicznego sojuszu między wielonarodową klasą robotniczą a narodami uciskanymi pod przywództwem proletariatu i jego partii*¹⁰¹. Analogicznie jak Komintern i Sowiet, FRSO wspiera samostanowienie „narodu afroamerykańskiego” na południu tzw. czarnego pasa, narodu Chicano na południowym zachodzie Stanów Zjednoczonych i narodu hawajskiego na wyspach Oceanu

⁹⁶ E. Mann i in., *The Strategy Center's Free Public Transportation/Stop MTA Attacks on Black Riders Campaign – a Strategic Struggle and a Model for U.S. Organizing*, <https://web.archive.org/web/20180817043149/https://leftcoastforum.org/tag/eric-mann/> [dostęp: 28 VIII 2020].

⁹⁷ J. Simpson, *Black Lives Matter: Racist Provocation with Radical Roots*, <https://capitalresearch.org/article/blm-roots/> [dostęp: 28 VIII 2020].

⁹⁸ „Dziś jest jasne, dlaczego Stalin stał się obiektem gorzkich oszczerstw ze strony wrogów socjalizmu. Stalin pozostał lojalny wobec leninizmu. Pod jego kierownictwem naród radziecki dokonywał cudów. Po śmierci Stalina rewizjoniści, głównie Chruszczow i Gorbaczow, odrzucili zasady leninowskie i ponieśli porażkę. Historia dowiodła, że walka z ideami i rewolucyjną praktyką Stalina była walką z komunizmem”. Cyt. za: *FRSO, 1999 Declaration of the International Communist Seminar*, Brussels 4 May 1999, <https://frso.org/statements/1999-declaration-of-the-international-communist-seminar/> [dostęp: 28 VIII 2020].

⁹⁹ *SDS: Study and Struggle, Unite and Fight!*, <https://frso.org/statements/sds-study-and-struggle-unite-and-fight/> [dostęp: 28 VIII 2020].

¹⁰⁰ *Workers, Communist Parties Declare Solidarity with FRSO in Fight Against Repression*, <https://marxistleninist.wordpress.com/2011/06/01/workers-communist-parties-declare-solidarity-with-frso-in-fight-against-repression/> [dostęp: 28 VIII 2020].

¹⁰¹ *Class in the U.S. and Our Strategy for Revolution*, <https://frso.org/main-documents/class-in-the-us-and-strategy-for-revolution/> [dostęp: 28 VIII 2020].

Spokojnego. Według tej organizacji (...) *potrzebna jest pojedyncza, zjednoczona, wielonarodowa partia komunistyczna, aby zbudować sojusz strategiczny*¹⁰².

Reasumując, należy podkreślić, że podmioty prowadzące działania aktywne w Stanach Zjednoczonych, inspirowane pośrednio lub bezpośrednio przez Rosjan, oprócz metod i środków opisanych w pierwszej części niniejszego opracowania wykorzystują w operacjach i kampaniach o charakterze dezinformacyjnym i propagandowym paradygmat marksistowskiej wizji świata, opartej na konflikcie wyzyskiwanych i uciskanych narodowości, ras i grup społecznych z klasami uciskającymi lub opresyjnym aparatem państwowym. W tego rodzaju działaniach umiejętnie wykorzystuje się zarówno ideologię marksistowsko-leninowską, jak i jej modyfikację w postaci tzw. teorii krytycznej, a zwłaszcza wywodzącej się z niej krytycznej teorii rasy. Zakłada ona istnienie rasizmu jako immanentnej cechy państwa i społeczeństwa amerykańskiego. Równocześnie prowadzi się działania polegające na instrumentalizowaniu i radykalizowaniu aktywności grup zwolenników białej supremacji i nurtów neonazistowskich. Głównymi czynnikami, które współcześnie wpływają na skuteczność tego rodzaju operacji, są przede wszystkim nowoczesna technika, Internet oraz dogłębna znajomość problematyki dotyczącej mniejszości narodowych i etnicznych, wynikająca z ponad 100 lat praktyki pracy operacyjnej i analitycznej, sięgającej korzeniami do czasów Kominternu.

Zakończenie

Wszelkie działania polegające na inspirowaniu i kreowaniu konfliktów na tle rasowym w Stanach Zjednoczonych, które przedstawiono w niniejszym opracowaniu, od lat generują poważne problemy wewnętrzne w tym kraju i rzutują na jego politykę zagraniczną. Takie konflikty bowiem podważają wizerunek USA na arenie międzynarodowej i odciągają uwagę władz od spraw międzynarodowych. W dłuższej perspektywie czasowej może to doprowadzić do sytuacji, w której zdolność Stanów Zjednoczonych do pozyskiwania nowych sojuszników i współpracy z obecnymi zostanie ograniczona. Co więcej, następstwa konfliktów na tle rasowym w USA mają konsekwencje także dla stabilności i bezpieczeństwa wewnętrznego RP. Przykładowo, 6 czerwca 2020 r. w Warszawie, Poznaniu, Wrocławiu, Szczecinie i Gdańsku odbyły się manifestacje pod szyldem BLM. Analogicznie jak miało to miejsce w Stanach Zjednoczonych, ze strony uczestników protestu pojawiły się oskarżenia wobec polskiej policji o brutalność i „rasizm”, co mogło stanowić zarzewie konfliktu na linii władza–społeczeństwo¹⁰³.

¹⁰² *National Oppression, National Liberation and Socialist Revolution*, <https://frso.org/main-documents/statement-on-national-oppression-national-liberation-and-socialist-revolution/> [dostęp: 28 VIII 2020].

¹⁰³ *Protesty antyrasistowskie przeszły przez Polskę. Przypomniano o zastrzelonym w Warszawie Nigeryjczyku*, <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114883,26009861,protesty-black-lives-matters-tlumy-w-warszawie-wroclawiu-i.html> [dostęp: 29 X 2020].

Bibliografia

- Acker J.R., *Scottsboro and Its Legacy: The Cases That Challenged American Legal and Social Justice*, Westport–London 2008, Praeger.
- Aguirre A., *Racial and Ethnic Diversity in America. A Reference Handbook*, Santa Barbara 2003, ABC-CLIO.
- Allen J.S., *Negro Liberation*, New York 1938, International Publishers.
- Andrew Ch., Mitrokhin V., *The Sword and the Shield. The Mitrokhin Archive and the Secret History of the KGB*, New York 1999, Basic Books.
- Atkinson J., *The Politics of Struggle. The Communist Front and Political Warfare*, Chicago 1966, Henry Regnery Company.
- Balleck B.J., *Hate Groups and Extremist Organizations in America*, Santa Barbara 2019, ABC-CLIO.
- Barnes J.E., Goldman A., *Extremists in US get a Prod from Moscow. Russia Trying to Stoke Racial Tensions in US*, „The New York Times. International Edition” z 12 marca 2020 r., s. 1, 5.
- Berland O., *Nasonov and the Comintern’s American Negro Program*, „Science and Society” 2001, nr 65, z. 2, s. 226–228.
- Berland O., *The Emergence of the Communist Perspective on the „Negro Question” in America: 1919–1931: Part One*, „Science and Society” 1999/2000, nr 63, z. 4, s. 411–432.
- Berland O., *The Emergence of the Communist Perspective on the „Negro Question” in America: 1919–1931: Part Two*, „Science and Society” 2000, nr 64, z. 2, s. 194–217.
- Bielska B., *Potencjał zmiany. Rezultaty działania ruchu społecznego na przykładzie aktywizmu LGBT* w Polsce*, Toruń 2018, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Bittman L., *The KGB and Soviet Disinformation. A Insider’s View*, Washington 1985, Pergamon Press.
- Browder E., *Communism in the United States*, New York 1935, International Publishers.
- Browder E., *What is Communism?*, New York 1936, International Publishers.
- Bukovsky V., *Judgment in Moscow. Soviet Crimes and Western Complicity*, London 2019, Ninth of November Press.
- Carbado D.W., Rock P., *What Exposes African American to Police Violence?*, „Harvard Civil Rights–Civil Liberties Law Review” 2016, nr 51, s. 159–187.
- Chaney C., Robertson R.V., *Racism and Police Brutality in America*, „Journal of African American Studies” 2013, nr 17, z. 4, s. 480–505.

C.I. *Resolution on Negro Question in U.S.*, „The Communist” 1930, nr 9, z. 1, s. 48–56.

Colaiaco J.A., *Martin Luther King, Jr. Apostle of Militant Nonviolence*, London 1993, Palgrave Macmillan.

Committee on Un-American Activities, U. S. House of Representatives. The American Negro in the Communist Party, Washington 1954, Government Printing Office.

Dahl R.A., *The American Oppositions: Affirmation and Denial, w: Political Opposition in Western Democracies*, New Haven–London 1969, s. 34–62.

Danver S.L., *Revolts, Protests, Demonstrations, and Rebellions in American History. An Encyclopedia*, t. 3, Santa Barbara–Denver–Oxford 2011, ABC-CLIO.

Dobrzańska B., Sitek M., *Mini leksykon dyplomatyczny*, Józefów 2011, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi.

Domosławski A., *Ameryka zbuntowana. Siedemnaście dialogów o ciemnych stronach imperium wolności*, Warszawa 2007, Świat Książki.

Duda M., *Przestępstwa z nienawiści. Studium prawnokarne i kryminologiczne*, Olsztyn 2016, Katedra Kryminologii i Polityki Kryminalnej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Ford J.W., *The Negro and the Democratic Front*, New York 1938, International Publishers.

Foster W.Z., *Toward Soviet America*, New York 1932, International Publishers.

Gieseke J., *Mielke, Erich*, w: *Das MfS-Lexikon. Begriffe, Personen und Strukturen der Staatssicherheit der DDR*, R. Engelmann i in. (red.), Berlin 2016, Ch. Links Verlag, s. 230–232.

Hathaway C.A., *On the Use of “Transmissions Belts” in Our Struggle for the Masses*, „The Communist” 1931, nr 10, s. 409–424.

Haywood H., *Negro Liberation*, New York 1948, International Publishers.

Haywood H., *Black Bolshevik. Autobiography of an Afro-American Communist*, Chicago 1978, Liberator Press.

Herpen van M., *Putinism: The Slow Rise of a Radical Right Regime in Russia*, London 2013, Palgrave Macmillan.

Hoover J.E., *The Masters of Deceit. The Story of Communism in America and How to Fight It*, New York 1958, Henry Holt and Company.

Iceland J., *A Portrait of America: The Demographic Perspective*, Oakland 2014, University of California Press.

Jaskowski A., *Komintern a przyszła wojna*, „Wschód–Orient. Kwartalnik poświęcony sprawom Wschodu” 1939, nr 1, s. 28–41.

- Jones M.A., *Historia USA*, Gdańsk 2002, Wydawnictwo Marabut.
- Kalugin O., *Spymaster. My Thirty-two Years in Intelligence and Espionage Against the West*, New York 2009, Basic Books.
- Kapiszewski A., *Asymilacja i konflikt. Z problematyki stosunków etnicznych w Stanach Zjednoczonych*, Warszawa–Kraków 1984, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Klehr H., Tompson W., *Self-determination in the Black Belt: Origins of a Communist Policy*, „Labor History” 1989, nr 30, z. 3, s. 354–366.
- Klehr H., Haynes J.E, Firsov F.I., *The Secret World of American Communism*, New Heaven–London 1995, Yale University Press.
- Klein H.S., *A Population History of the United States*, Cambridge 2004, Cambridge University Press.
- Lachman G., *Dark Star Rising: Magick and Power in the Age of Trump*, New York 2018, Tarcher Perigee.
- Lasswell H.D., Blumenstock D., *World Revolutionary Propaganda. A Chicago Study*, New York–London 1939, Alfred A. Knopf Press.
- Lehman P.R., *America’s Race Matters: Returning the Gifts of Race and Color*, Bloomington 2011, XLIBRIS.
- Levchenko S., *On the Wrong Side. My Life in the KGB*, Washington 1988, Pergamon-Brassey’s Press.
- Lewis J. i in., *White Supremacist Terror: Modernizing Our Approach to Today’s Threat*, Washington 2020, The George Washington University.
- Luce P.A., *Road to Revolution. Communist Guerrilla Warfare in the USA*, San Diego 1967, Viewpoint Books.
- Materski W., *Przewrót listopadowy 1917 r. w Rosji a hasło bolszewików prawa narodów do samostanowienia*, „Dzieje Najnowsze” 2017, nr 49, z. 4, s. 7–28.
- McClellan C., *Africans and Black Americans in the Comintern Schools, 1925–1934*, „The International Journal of African Historical Studies” 1993, nr 26, z. 2, s. 371–390.
- McMeekin S., *The Red Millionaire. A Political Biography of Willi Münzenberg, Moscow’s Secret Propaganda Tsar in the West*, London 2003, Yale University Press.
- McWhorter L., *Racism and Sexual Oppression in Anglo-America: A Genealogy*, Bloomington 2009, Indiana University Press.
- Melanson P.H., *The Martin Luther King Assassination. New Revelations on the Conspiracy and Cover-Up, 1968–1991*, New York 1994, Shapolsky Publishers.

- Michael G., *Useful Idiots or Fellow Travelers the Relationship between the American Far Right and Russia*, „Terrorism and Political Violence” 2019, nr 31 s. 64–83.
- Miller J.A., Pennybacker S.D., Rosenhaft E., *Mother Ada Wright and the International Campaign to Free the Scottsboro Boys, 1931–1934*, „The American Historical Review” 2001, nr 106, s. 387–430.
- Modin J., *Moja piątka z Cambridge*, tłum. P. Grzegorzewski, M. Wróbel, Warszawa 2015, Wydawnictwo WAB.
- Mucha J., *Konflikt i społeczeństwo. Z problematyki konfliktu społecznego we współczesnych teoriach zachodnich*, Warszawa 1978, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Mucha J., *Oblicza etniczności. Studia teoretyczne i empiryczne*, Kraków 2005, Zakład Wydawniczy „Nomos”.
- Murdock S.H. i in., *Population Change in the United States. Socioeconomic Challenges and Opportunities in the Twenty-First Century*, Heidelberg–New York–London 2015, Springer Netherlands.
- Murray H.T., *Changing America and the Changing Image of Scottsboro*, „The Phylon Quarterly” 1977, nr 38, z. 1, s. 82–92.
- Palczyński T., *Zróżnicowanie rasowe, etniczne, klasowo-warstwowe i wyznaniowe społeczeństwa amerykańskiego w świetle danych spisowych z 2000 roku*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2004, nr 2, s. 125–143.
- Pawlikowicz L., *Pion kontrwywiadu zagranicznego I Zarządu Głównego Komitetu Bezpieczeństwa Państwowego (przy Radzie Ministrów) ZSRR w latach 1954–1991 – funkcje, struktury i kadry. Zarys problematyki*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2012, nr 7, s. 193–210.
- Peffley M., Hurwitz J., *Justice in America: The Separate Realities of Blacks and Whites*, Cambridge 2010, Cambridge University Press.
- Pepper J., *The American Negro Problem*, „The Communist” 1928, nr 7, z. 10, s. 628–639.
- Perry R., *Race and Racism: The Development of Modern Racism in America*, New York 2007, Palgrave Mcmillan.
- Pipes R., *A Concise History of the Russian Revolution*, New York 1996, Knopf Doubleday Publishing Group.
- Pipes R., *Russia Under the Bolshevik Regime*, New York 1995, Vintage Books.
- Posern-Zieliński A., *Etniczność. Kategorie. Procesy etniczne*, Poznań 2005, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.

- Prominent Negroes Condemn Negro Anti-semitism. Quit the 'Liberator'*, „Jewish Telegraphic Agency Daily News Bulletin” 1967, nr 34, z. 40, s. 3.
- Racial and Ethnic Tensions in American Communities: Poverty, Inequality, and Discrimination. A National Perspective. Executive Summary and Transcript of Hearing before the United States Commission on Civil Rights (Washington, D.C., May 21-22, 1992)*, Washington 1992, U.S. Commission on Civil Rights.
- Resolution on the Negro Question in the United States. Final Text Confirmed by the Political Commission of the E.C.C.I.*, „The Communist” 1931, nr 10, z. 2, s. 153–168.
- Rid T., *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare*, New York 2020, Farrar, Straus and Giroux.
- Roman M.L., *Opposing Jim Crow: African Americans and the Soviet Indictment of U.S. Racism, 1928–1937*, Lincoln–London 2012, University of Nebraska Press.
- Sáenz R., Morales M.C., *Demography of Race and Ethnicity*, w: *Handbook of Population*, L. Dudley, Jr. Poston (red.), Cham 2019, Springer Nature Switzerland, s. 163–209.
- Sorensen L., *The Scottsboro Boys Trial: A Primary Source Account*, New York 2004, Rosen Publishing Group.
- Spalding E.E., *The First Cold Warrior. Harry Truman, Containment, and the Remaking of Liberal Internationalism*, Lexington 2006, University Press of Kentucky.
- Stadt J., *Die Flucht des Schwarzen Panthers. Im Kofferraum von Frankfurt via GÜST-Marienborn nach Afrika*, „Zeitschrift des Forschungsverbundes SED-Staat” 2008, nr 24, s. 86–95.
- Statement of Nowell, William Odell, Former Member of the Communist Party of the United States*, w: *United States. Congress. House. Special Committee on Un-American Activities. Investigation of Un-American Propaganda Activities in the United States, Volume 11 (October 28–December 3, 1939)*, Washington 1940, Government Printing Office, s. 6984–7036.
- Sutton A.C., *Western Technology and Soviet Economic Development 1917 to 1930*, Stanford 1968, Hoover Institution Publications.
- Szczerba W., *Problem kolonializmu w leninowskim programie wyciszenia człowieka przez człowieka*, „Przegląd Socjologiczny” 1971, nr 24, s. 35–54.
- Szumilo M., *Wspomnienia Romana Zambrowskiego z Międzynarodowej Szkoły Leninowskiej w Moskwie (1929–1931)*, „Komunizm. System – ludzie – dokumentacja” 2012, nr 1, s. 163–210.
- Śliz A., Szczepański M.S., *Spoleczne przestrzenie konfliktów etnicznych*, „Górnośląskie Studia Socjologiczne” 2012, nr 3, s. 11–27.

Śliz A., Szczepański M.S., *Konflikt społeczny i jego funkcje. Między destrukcją a kreacją*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio I” 2011, nr 36, z. 2, s. 7–25.

Tangel A. i in., *Autopsies Rule Floyd Death Homicide*, „The Wall Street Journal” 2020, nr 275, s. A1, A6.

Testimony of Joseph Zack Kornfeder, w: *Subversion in Racial Unrest. An Outline of a Strategic Weapon to Destroy the Governments of Louisiana and the United States. Public Hearings of the State of Louisiana Joint Legislative Committee, Baton Rouge, Louisiana, March 6–9, 1957*, Part 1, Baton Rouge 1957, s. 17–106.

The Communist Party and the Negro, Washington 1953, Federal Bureau of Investigation. United States Department of Justice.

The Communist Party and the Negro 1953–1956, Washington 1956, Federal Bureau of Investigation. United States Department of Justice.

The Weather Underground. Report of the Subcommittee to Investigate the Administration of the Internal Security Act and Other Internal Security Laws of the Committee on the Judiciary, United States Senate, Ninety-fourth Congress, Washington 1975, U.S. Government Printing Office.

Tinson Ch.M., *Radical Intellect: Liberator Magazine and Black Activism in the 1960s*, Chapel Hill 2017, University of North Carolina Press.

Tomasiewicz J., *Terroryzm na tle przemocy politycznej (zarys encyklopedyczny)*, Katowice 2000, Wydawnictwo „Apis”.

Torr D., *Marxism. Nationality and War*, London 1940, Lawrence & Wishart.

Ulmann R.H., *The Fiftieth Anniversary of the Long Telegram: A Conversation with George Kennan*, „The Princeton University Library Chronicle” 2005, nr 66, z. 2, s. 329–370.

Ulyanovsky R.A., *National Liberation. Essays on Theory and Practice*, Moscow 1978, Progress.

United States Department of State. Active Measures: A Report on the Substance and Process of Anti-U.S. Disinformation and Propaganda Campaigns, Washington 1986, United States Department of State.

United States. Congress. House. Committee on Internal Security. The Black Panther Party. Its Origin and Development as Reflected in Its Official Weekly Newspaper, The Black Panther, Black Community News Service Staff Study, Ninety-First Congress, Second Session, Washington 1970, Government Print Office.

United States. Congress. House. Committee on Un-American Activities. The Shameful Years. Thirty Years of Soviet Espionage in the United States, Washington 1951, Government Print Office.

- United States. Congress. House. Special Committee on Un-American Activities. Investigation of Un-American Propaganda Activities in the United States. Appendix Part IX (Communist Front Organizations). Fourth Section*, Washington 1944, Government Printing Office.
- U.S. Department of Justice. Special Counsel Robert S. Mueller, III, Report On The Investigation Into Russian Interference In The 2016 Presidential Election*, t. 1, Washington 2019, U.S. Department of Justice.
- Walaszek A., *Imigracja, w: Ameryka. Społeczeństwo, kultura, polityka*, t. 1, T. Płudowski (red.), Toruń 2008, Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 99–126.
- Weinstein A., Vasiliev A., *The Haunted Wood Soviet Espionage in America. The Stalin Era*, New York 1999, Random House.
- Wendling M., *Alt-Right: From 4chan to the White House*, London 2018, Pluto Press.
- Wilson R., *The Development of the Communist Position on the Negro Question in the United States*, „The Phylon Quarterly” 1958, nr 19, z. 3, s. 306–326.
- Wojnowski M., *Wybory prezydenckie jako narzędzie destabilizacji państw w teorii i praktyce rosyjskich operacji informacyjno-psychologicznych w XX i XXI w.*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2019, nr 11, s. 13–43.
- Wolfstein E.W., *The Victims of Democracy: Malcolm X and the Black Revolution*, Berkeley–Los Angeles–London 1981, University of California Press.
- Zumoff J.A., *The Communist International and US Communism, 1919–1929*, London 2015, Brill; Lam Edition.
- 862.00/2-2246: *Telegram. The Chargé in the Soviet Union (Kennan) to the Secretary of State*, w: *United States Department of State. Foreign Relations of the United States, 1946, Vol. 6, Eastern Europe; The Soviet Union*, Washington 1969, United States Government Printing Office, s. 696–709.

Literatura rosyjska

- Абрамов В., *Евреи в КГБ*, Москва 2006, Издатель Быстров.
- Адибеков Г.М., Шахназарова Э.Н., Шириня К.К., *Организационная структура Коминтерна 1919–1943*, Москва 1997, РОССПЭН.
- Аврус А.И., *Пролетарский интернационализм в действии. (Из истории Международной организации помощи борцам революции)*, Москва 1971, Издательство Саратовского университета.
- Бобков Ф.Д., *КГБ и власть*, Москва 1995, Издательство «Ветеран МП».
- Ватлин А.Ю., *Коминтерн: Идеи, решения, судьбы*, Москва 2009, РОССПЭН.

- Даллин Д., *Советский шпионаж в Европе и США 1920–1950 годы*, Москва 2017, Алгоритм.
- Дамаскин И.А., *Семнадцать имен Китти Харрис*, Москва 1999, Издательство Гея.
- Диенко А., Величко В., *Разведка и контрразведка в лицах. Энциклопедический словарь российских спецслужб*, Москва 2002, Русский мирь.
- Дугин А.Г., *Основы геополитики*, Москва 1997, Арктогея.
- Заседание пятое – 20 июля 1928 года. Прения по докладу т. Бухарина. Речь т. Мюцонберга*, в: *VI Конгресс Коминтерна. Стенографический отчет. Выпуск 1. Международное положение и задачи Коминтерна*, Москва–Ленинград 1929, s. 101–106.
- Из протокола № 94 заседания Политбюро ЦК ВКП(б). Об Информационном бюро. Предложение МОПР о кампании протеста против смертного приговора рабочим-неграм из Скотсборо. 1 апреля 1932 г.*, в: *Политбюро ЦК РКЦ(б)-ВКП(б) и Коминтерн: 1919–1943 гг. Документы*, Г.М. Адибеков (red.), Москва 2004, РОССПЭН, s. 654.
- Колпакиди А.И., *Энциклопедия секретных служб России*, Москва 2003, АСТ: Астрель: Транзиткнига.
- Ленин В.И., *Первоначальный набросок тезисов по национальному и колониальному вопросам (для второго съезда Коммунистического интернационала)*, в: *Стратегия и тактика Коминтерна в национально-колониальной революции: на примере Китая*, П. Миф (red.), Москва 1934, Институт красной профессуры мирового хозяйства и мировой политики (ИКП МХ и МП) при Центральном Исполнительном Комитете СССР, s. 31–36.
- Линдер И., Чуркин С., *Красная паутина: тайны разведки Коминтерна, 1919–1943*, Москва 2005, РИПОЛ классик.
- Модин Ю.И., *Судьбы разведчиков. Мои кембриджские друзья*, Москва 1997, ОЛМА-ПРЕСС.
- Панарин И.Н., *Крах доллара и распад США*, Москва 2009, Горячая Линия – Телеком.
- Панарин И.Н., *Крах доллара и распад США 2.0.*, Москва 2019, Горячая Линия – Телеком.
- Панарин И.Н., *Мир после кризиса, или Что дальше?*, Москва 2011, Издательство «Питер».
- Пантелеев М., *Агенты Коминтерна: солдаты мировой революции*, Москва 2005, Яуза, ЭКСМО.
- Пятницкий В.И., *Осип Пятницкий и Коминтерн на весах истории*, Минск 2004, Харвест.

Резолюция по национальному и колониальному вопросам, w: *Протоколы конгрессов Коммунистического интернационала. Второй конгресс Коминтерна. Июль–Август 1920 г.*, О. Пятницкий і in. (red.), Москва 1934, Институт Маркса–Энгельса–Ленина при ЦК ВКП(б), s. 490–496.

Соколов А.А., *Коминтерн и Вьетнам. Подготовка вьетнамских политических кадров в коммунистических вузах СССР, 20–30-е годы*, Москва 1998, Институт востоковедения РАН.

Соколова В.И., Каллин И.В., Галошева О.Н., *Роль Секретариата ЦК ВКП (б) в активизации движения МОПР на примере деятельности Интердома имени Е.Д. Стасовой в 1930-х годах*, „Вестник Чувашского университета” 2019, nr 2, s. 173–181.

Тимофеева М.А., *Дискуссии о сущности негритянского вопроса в США в Коминтерне*, w: *Левые идеологии, движения и организации в истории. Сборник избранных статей участников Девятой Международной конференции молодых ученых и специалистов «Сlio-2019»*, Москва 2019, Политическая энциклопедия, s. 162–169.

Чекалова М.А., Андерсон К.М., *Н.М. Насонов и его статья «Негритянская проблема в Северо-Американских Соединенных Штатах»*, „Развитие общественных наук российскими студентами” 2017, nr 5, s. 40–43.

Źródła internetowe

Brown F.P., *The Mask Just Got Torn Off Black Lives Matter... What's Really Going On Is Disturbing*, <https://republicbroadcasting.org/news/the-mask-just-got-torn-off-black-lives-matter-whats-really-going-on-is-disturbing/> [dostęp: 28 VIII 2020].

Class in the U.S. and Our Strategy for Revolution, <https://frso.org/main-documents/class-in-the-us-and-strategy-for-revolution/> [dostęp: 28 VIII 2020].

De Simone D., Soshnikov A., Winston A., *Neo-Nazi Rinaldo Nazzaro Running US Militant Group The Base from Russia*, <https://www.bbc.com/news/world-51236915> [dostęp: 28 VIII 2020].

Federal Bureau of Investigation. United States Department of Justice. Intelligence Assessment, (U//FOUO) Black Identity Extremists Likely Motivated to Target Law Enforcement Officers, 3 August 2017, <https://info.publicintelligence.net/FBI-BlackIdentityExtremists.pdf> [dostęp: 21 VIII 2020].

FRSO, 1999 Declaration of the International Communist Seminar, Brussels 4 May 1999, <https://frso.org/statements/1999-declaration-of-the-international-communist-seminar/> [dostęp: 28 VIII 2020].

- Jenkins A., *Black Lives Matter Co-Founder Patrisse Cullors on Her Memoir, Her Life and What's Next for the Movement*, <https://time.com/5171270/black-lives-matter-patrisse-cullors/> [dostęp: 28 VIII 2020].
- Mann E. i in., *The Strategy Center's Free Public Transportation/Stop MTA Attacks on Black Riders Campaign – a Strategic Struggle and a Model for U.S. Organizing*, <https://web.archive.org/web/20180817043149/https://leftcoastforum.org/tag/eric-mann/> [dostęp: 28 VIII 2020].
- National Oppression, National Liberation and Socialist Revolution*, <https://frso.org/main-documents/statement-on-national-oppression-national-liberation-and-socialist-revolution/> [dostęp: 28 VIII 2020].
- Protesty antyrasistowskie przeszły przez Polskę. Przypomniano o zastrzelonym w Warszawie Nigeryjczyku*, <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114883,26009861,protesty-black-lives-matters-tlumy-w-warszawie-wroclawiu-i.html> [dostęp: 29 X 2020].
- Sáenz R., Johnson K.M., *White Deaths Exceed Births in a Majority of U.S. States. A Census data Brief by the Applied Population Lab*, https://apl.wisc.edu/briefs_resources/pdf/natural-decrease-18.pdf [dostęp: 26 VI 2020].
- SDS: Study and Struggle, Unite and Fight!*, <https://frso.org/statements/sds-study-and-struggle-unite-and-fight/> [dostęp: 28 VIII 2020].
- Simpson J., *Black Lives Matter. Racist Provocation with Radical Roots*, <https://capitalresearch.org/article/blm-roots/> [dostęp: 28 VIII 2020].
- US Breakup: Myth or Reality?*, <https://www.rt.com/russia/panarin-usa-collapse-economy-905/> [dostęp: 26 VIII 2020].
- U.S. Census Bureau. Race and Ethnicity*, <https://www.census.gov/mso/www/training/pdf/race-ethnicity-onepager.pdf> [dostęp: 26 VI 2020].
- Williams T., Goldman A., MacFarquhar N., *Virginia Capital on Edge as F.B.I. Arrests Suspected Neo-Nazis Before Gun Rally*, <https://www.nytimes.com/2020/01/16/us/fbi-arrest-virginia-gun-rally.html> [dostęp: 28 VIII 2020].
- Workers, Communist Parties Declare Solidarity with FRISO in Fight Against Repression*, <https://marxistleninist.wordpress.com/2011/06/01/workers-communist-parties-declare-solidarity-with-friso-in-fight-against-repression/> [dostęp: 28 VIII 2020].
- Записка КГБ в ЦК № 1128-А от 28.04.1970 г. «О поддержке радикальной негритянской организации „Черные пантеры”»*, <http://www.bukovsky-archives.net/pdfs/usa/ter70-2.pdf> [dostęp: 24 VIII 2020].

Abstrakt

Pod pojęciem konflikt na tle rasowym należy rozumieć wszystkie rodzaje konfliktów występujących pomiędzy grupami etnicznymi tworzącymi pluralistyczną strukturę państwa. Są to spory istniejące pomiędzy zmarginalizowaną mniejszością a uprzywilejowaną większością, napięcia powstające pomiędzy różnymi grupami konkurującymi o władzę, zasoby i przestrzeń oraz konflikty pomiędzy grupami imigranckimi a ludnością miejscową. Artykuł stanowi próbę odpowiedzi na następujący problem badawczy: W jaki sposób konflikty wewnętrzne w Stanach Zjednoczonych, które bez względu na swoje podłoże oraz przyczyny nabierają cech wewnątrzpaństwowego konfliktu etnicznego, były i są inspirowane oraz wykorzystywane przez Rosję i jej służby wywiadowcze.

Słowa kluczowe: rasizm, etniczność, Afroamerykanie, KGB, służby specjalne, Rosja, wojna hybrydowa.

Racial conflicts as the destruction tool of the United States in the Russian intelligence services activities

Abstract

The concept of racial conflict should be understood as all types of conflicts between ethnic groups that make up the pluralist structure of the state. These are the disputes that exist between marginalized minority and privileged majority, tensions arising between various groups competing for power, resources and space as well as conflicts between immigrant groups and the local population. The article is an attempt to answer the following research problem: how the internal conflicts in the United States which, regardless of their background and causes, acquire the features of an intra-state ethnic conflict, were and are inspired and used by Russia and its intelligence services.

Keywords: racism, ethnicity, African Americans, KGB, secret services, Russia, hybrid war.